

WIADOMOŚCI NARODOWEGO BANKU POLSKIEGO

KOMITET REDAKCYJNY

Przewodniczący:

Dyrektor Naczelny Narodowego Banku Polskiego — Dr Witold Trąmpczyński

Członkowie:

Dr Mirosław Orłowski

Redaktor Główny

Mgr Adam Cegielski

Mgr Kazimierz Karśnicki

Dr Stefan Perczyński

Mgr Roman Seidler

Mgr Henryk Tomczak

Irena Oczechowska

— Sekretarz Redakcji

TREŚĆ:

1. Od Redakcji	str. 1	4. Dział artykułowy:	
2. Sytuacja ekonomiczna Polski w listopadzie 1946 roku	1	Kredyty bankowe w r. 1946 — Mgr. Adam Cegielski	str. 32
3. Z bieżących zagadnień gospodarczych: Przegląd rynków zagranicznych — Dr Stefan Perczyński	20	Międzynarodowy system pieniężny i międzynarodowy bank centralny — Dr Józef Świdrowski	37
		5. Przegląd ustawodawstwa	39

OD REDAKCJI.

W związku z co raz to większym rozwojem czasopiśmiennictwa gospodarczego i konieczności jego specjalizacji, ograniczamy zakres „Wiadomości Narodowego Banku Polskiego” do zagadnień bankowych i finansowych. W okresie, gdy „Wiadomości N. B. P.” były pierwszym pismem gospodarczym w Polsce, z konieczności uwzględnialiśmy w materiale redakcyjnym również i zagadnienia ogólnoeconomiczne. Obecnie, celem uniknięcia zbędnego współzawodnictwa i nie rozpraszania nielicznych piór naukowców i publicystów gospodarczych, po spełnieniu swego zadania w okresie przejściowym poświęcamy łamy naszego pisma zagadnieniom polityki kredytowej i pieniężnej.

SYTUACJA EKONOMICZNA POLSKI W LISTOPADZIE 1946 R.

(Na podstawie informacji Wydziału Ekonomicznego i sprawozdań miesięcznych Oddziałów)

Wstęp. Miesiąc listopad 1946 r. na odcinku przemysłowym charakteryzowało na ogół pewne osłabienie tempa produkcji (hutnictwo, włókiennictwo), co zresztą w dużej mierze spowodowane jest mniejszą ilością dni roboczych w omawianym okresie. Należy przy tym dodać, że przemysł nasz wciąż jeszcze walczy z dotkliwymi nieraz brakami surowcowymi oraz niezbędnymi artykułami technicznymi i pomocniczymi, które bardziej szczegółowo omówione będą poniżej

Wciąż jeszcze także częste są, z różnych przyczyn, postoje zakładów przemysłowych.

Wydajność jednak pracowników, zwłaszcza w najważniejszych gałęziach przemysłu (węgiel, hutnictwo) i w tym miesiącu wzrosła.

Dobrze rozpoczęta kampania cukrownicza nadal zapowiada piękne wyniki, znacznie lepsze od zeszłorocznych. Ściśle z aprowizacją związane rybołówstwo sygnalizuje na ogół dobre w tym miesiącu wyniki połowów.

W handlu wewnątrzno-krajowym rosnąca początkowo (od września) gwałtownie wyższa cen została w miesiącu sprawozdawczym nader wydatnie zahamowana, w szczególności odnośnie cen na artykuły przemysłowe.

W związku z tym uległa pewnej poprawie sytuacja w handlu prywatnym, zwłaszcza w detalu, wykazującym zwiększenie obrotów, oraz w zakresie handlu zagranicznego, w którym inicjatywa prywatna zaczyna brać coraz większy i żywszy udział.

Pewną tendencję zniżkową, o charakterze sezonowym, przejawili obroty portów naszych. Rozbudowa ich postępuje nadal.

W dziedzinie komunikacji kolejowej w omawianym miesiącu zwiększyła się pokaźnie długość eksploatowanych linii, natomiast w dalszym ciągu widoczny jest spadek ilości czynnych pociągów, spowodowany niedostateczną jeszcze podażą parowozów. Aczkolwiek bowiem tabor parowozowy wzrósł w listopadzie, większość jednak przybytku, jako pochodząca z amerykańskiego demobilu, musi być przystosowywana do warunków technicznych naszych kolei i nie nadaje się do natychmiastowego użytku.

Minimalna, z powodów atmosferycznych, frekwencja spowodowała zmniejszenie ilości linii obsługiwanych przez Państwową Komunikację Samochodową. Również sezonowymi względami podyktowany jest spadek ilości lotów oraz pasażerów przewiezionych przez P. L. L. „Lot“.

1. **Przemysł węglowy.** W listopadzie 1946 r. wydobyto ogółem 4.454.971 t węgla kamiennego przy planowanych 4.315.000 t. Rezultat odpowiada wykonaniu miesięcznego planu produkcji w 103,2%, co oznacza różnicę in plus w porównaniu z wykonaniem planu w miesiącu ubiegłym o 2,8%.

W porównaniu z wydobywaniem zeszłomiesięcznym, listopadowy wynik produkcji oznacza zniżkę o niecałe 100.000 t, co zresztą znajduje całkowite wytłumaczenie w mniejszej ilości o dwa dni roboczych w tym miesiącu, lecz w zestawieniu z produkcją wrześniową (4.154.875 t) wykazuje jeszcze nadwyżkę o 300.096 t.

Należy też przypomnieć, że miesięczne wydobywanie za styczeń 1946 r. wyniosło zaledwie 3.600.391 t. Jak zresztą wiemy już w dniu 21 grudnia 1946 r. osiągnięto roczny plan wydobywania węgla, czyli 46.000 000 t, z końcem roku zaś produkcja przemysłu węglowego osiągnęła ca 47.000.000 t.

Przeciętne dzienne wydobywanie węgla wzrosło ze 168.693 t. w październiku do 178.198 t w listopadzie, a więc o 9.506 t na przestrzeni jednego miesiąca.

Również wzrosła, choć nieznacznie, wydajność na robotniko-dniówkę, a mianowicie do 1.068 kg, w listopadzie wobec 1066 kg, w październiku (czyli o 0,2%) i 1041 kg we wrześniu. Jednakże ogólnopanstwowy plan wydajności nie został jeszcze osiągnięty, przewidywał on bowiem wydobywanie 1089 kg na robotniko-dniówkę.

Przemysł węglowy

Tabela 1

Wydobywanie i wydajność 25 dni wydobywczych w listopadzie 1946 r. (wg dan. tymcz.) 5 d. świątecznych

Nazwa Zjednoczenia	Wydobywanie w tonach listopad			Wydajność w ton.		
	Plan	Wydobyto	% wyk.	paźd.	listop.	/o wzr.
Katowickie	435.000	485.405	111,6	1.212	1.250	+ 3,1
Dąbrowskie	465.000	507.774	109,2	0,994	0,991	— 0,3
Bytomskie	370.000	390.529	105,5	1,130	1,122	— 0,7
Zabrskie	425.000	446.429	105,0	1,155	1,180	+ 2,2
Chorzowskie	522.500	536.104	102,6	1,360	1,315	— 3,3
Rudzkie	500.000	510.944	102,2	1,257	1,266	+ 0,7
Gliwickie	450.000	458.450	101,9	1,078	1,058	— 1,9
Krakowskie	222.500	223.877	100,6	0,870	0,859	— 1,3
Mikołowskie	172.500	170.836	99,0	1,098	1,116	+ 1,6
Rybnickie	475.000	465.669	98,0	1,054	1,085	+ 2,9
Dołnośląskie	277.500	258.954	93,3	0,580	0,568	— 2,1
Razem cały przem. węgl.	4.315.000	4.454.971	103,2	1,066	1,068	+ 0,2

Jeżeli chodzi o inne produkty górnictwa węglowego, wyprodukowano w miesiącu sprawozdawczym 200.345 t koksu (102% wykonania planu), 2.385 benzolu (106%), 43 t naftalenu (119%), 7249 t smoły (98%), 1137 t paku (96%), 1749 amonu (92%) i zaledwie 46.299 t brykietów (82% wykon. planu). Słaby wynik produkcji brykietów spowodowany został brakiem paku.

Plan załadunku przemysłu węglowego został również przekroczony w miesiącu sprawozdawczym, a mianowicie zamiast planowanych 2.988.500 t, wywieziono 3.014.927 t (100,9% wykonania planu). Wskutek mniejszej ilości o dwa dni roboczych w omawianym miesiącu wysyłka zmniejszyła się o 78.787 t w porównaniu z październikiem, jeżeli chodzi o liczbę globalną, natomiast przeciętna dzienna wysyłka ze 114.582 t w październiku wzrosła do 120.597 t w listopadzie, czyli o 6017 t co odpowiada 5,7% wzrostu.

Oдноśnie sprzedaży węgla i koksu przedstawiają, iż w październiku 1946 r. sprzedano węgla ogółem 3.497,260,18 t, z czego na kraj przypada 2,293,164,10 t, na eksport zaś — 1,204,096,08 t.

Na sumę eksportową składają się pozycje: 704,492 t wywozu do Z.S.R.R. i 493,604,08 t do innych krajów. Koksu sprzedano ogółem 262,700,93 t w tym w kraju — 173,125,24, na eksport — 89,575,69 t z tego zaledwie 12,201 t do Z.S.R.R., a 77,374,69 t do innych krajów.

Podnieść należy, iż widoczna jest dalsza poprawa sytuacji finansowej przemysłu węglowego. W miesiącu sprawozdawczym zmniejszyło się zadłużenie tego przemysłu o zł. 2.292.000.

W zakresie dostaw materiałowych dla przemysłu węglowego za pośrednictwem Centrali Zaopatrzenia Materiałowego tegoż przemysłu widoczna jest wyraźna zwyżka wartości dostaw. Gdy bowiem wartość ta we wrześniu wynosiła zł. 361.270.000, w październiku zaś 355.283.000, to wartość dostaw listopadowych osiągnęła 418.581.000 zł.

Konieczność szybkiej odbudowy życia gospodarczego wymaga znacznego wzmożenia tempa produkcji węgla. Dlatego też plan gospodarczy przewiduje na rok 1947 wydobyć 57,500,000 t, na 1948 — 67,500,000 t, ostatni 1949 ma nam przynieść ogółem 71,500,000 t.

Jak wykazuje Mały Rocznik Statystyczny za r. 1938, w roku tym wydobyto w Polsce 38,100,000 t węgla. W porównaniu z tym wynikiem produkcja w r. 1949 osiągnęłaby niemal podwojenie wydobycia przedwojennego.

Porównanie powyższe nie byłoby jednak ścisłe. W podanej bowiem cyfrze 38,1 mil. t wydobycia węgla w 1938 oczywiście nie uwzględniono produkcji okręgów, które do nich obecnie należą, dlatego też porównanie będzie odpowiadało rzeczywistości, gdy się zestawi produkcję zamierzoną na rok 1949 z przedwojennym wydobyciem wszystkich obecnie posiadanych zagłębi węglowych, zarówno sprzed 1.IX.1939 jak i leżących na terenach Ziemi Odzyskanych.

Produkcja tak pojętego obszaru węglowego w r. 1938 wyniosła 69,410,000 t, a więc wobec tej właściwie porównywalnej cyfry produkcji przedwojennej osiągnięcie przewidywanego na r. 1949 wydobycia oznaczać będzie wzrost jedynie o ca 11,2%. Dla osiągnięcia tak bądź co bądź poważnego wyniku niezbędnym będzie jednak przeprowadzenie znacznych inwestycji, gdyż

urządzenia kopalń są na ogół stare i mocno zniszczone rabunkową gospodarką okupanta.

Inwestycje te będą miały na celu:

1. podnieść produkcję ilościowo,
2. zapewnić niezbędne środki pomocnicze dla produkcji (energia elektryczna, parowa, sprężone powietrze, maszyny, urządzenia i t. d.),
3. zwiększyć bezpieczeństwo i higienę pracy,
4. zapewnić racjonalną eksploatację,
5. podwyższyć jakość produkcji,
6. choćby częściowo usunąć szkody wojenne,
7. rozbudować szkolnictwo zawodowe dla stworzenia nowego narybku fachowego.

Ogólny koszt inwestycji oceniony jest na zł. ca 15 miliardów w r. 1947, 16 miliardów w r. 1948 i 12 miliardów w r. 1949.

Najważniejsze inwestycje związane są z dalszą budową trzech nowych kopalń węgla kamiennego na Śląsku. Produkcja tych kopalń, która w r. 1950 ma osiągnąć 26.000 t dziennie, czyli ca 7.800.000 t rocznie, zastąpi zmniejszające się wydobycie niektórych wyczerpujących się już kopalń i powiększy możliwości produkcyjne całości przemysłu węglowego.

Nadto projektuje się budowę 26 kilometrowej magistrali „Piaskowej” w Pustyni Błędowskiej, która, wobec wyczerpywania się pobliskich zapasów piasku ma dostarczyć piasku do robót podszkawkowych. W r. b. przeprowadzono już wstępne wiercenia badawcze.

2. Przemysł hutniczy.

a) *Hutnictwo żelazne* wykazało przekroczenie listopadowego planu produkcji w zakresie wszystkich swoich produktów:

Tabela 2

Produkcja hutnictwa żelaznego w listopadzie 1946 r. (w tonach)

Wyszczególnienie	Plano- wano	Wyko- nano	% wykona- nia planu
Koks	75.000	85.564	114 %
Surówka	60.120	60.330	100 %
Stal surowa	99.855	112.235	112 %
Wytw. walcowane	72.386	80.131	111 %
Wyr. kute pras. i przetwór.	14.002	17.024	122 %
Odlew. żeliwne	3.700	4.228	114 %

W porównaniu z miesiącem poprzednim listopadowa produkcja koksu wzrosła o 6,807 t, stali surowej o 5,650 t, wyrobów walcowanych — o 1,756 t. Nieznacznie spadła wytwórczość odle-

wów żeliwnych (o 87 t) oraz wyrobów kutych i przetwórczych (o 138 t); większy spadek wykazała produkcja surówki (o 5,286 t). Obniżkę tę, zresztą z wyjątkiem surówki, całkiem nieznaczną, tłumaczy w zupełności mniejsza o dwa ilości dni pracy w omawianym miesiącu.

Jak wynika z tabeli Nr 2, jedynie produkcja surówki osiągnęła tylko normę planowaną, wytwórczość wszystkich innych materiałów dosyć poważnie przekroczyła plan. Wynik ten zawdzięcza hutnictwo żelazne wzmoczonej wydajności dziennej, której rozwój w ostatnim kwartale przedstawia poniższe zestawienie.

	wrzesień	październik	listopad
koks	3,171 t	2,893 t	3,412 t
surówka	2,357 t	2,426 t	2,428 t
stal surowa	3,887 t	4,002 t	4,363 t

Szczególnie ważnym osiągnięciem tego przemysłu jest utrzymujący się stale wzrost produkcji wyrobów walcowanych, stanowiących „wąski przekrój” hutnictwa. Osiągnięcie cyfry 80.131 t jest wielkim sukcesem zarówno w porównaniu z wynikiem listopadowej produkcji ubiegłego roku (1945) jako też nawet w stosunku do przedwojennej wytwórczości, której średnia z r. 1937 wynosiła 89.986 t. Wynik ten, w świetle rezultatów całokształtu pracy produkcyjnej r. 1946, jest dobrym horoskopem wykonania planu trzyletniego na tym odcinku. Stan zatrudnienia w hutnictwie żelaznym na koniec października br. wynosił 80.112 osób. W porównaniu z miesiącem poprzednim oznacza to przyrost o 1.218 pracowników, w tym 931 fizycznych i 287 umysłowych. Uwzględniając ten fakt, że w październiku zatrudnionych zostało więcej niż we wrześniu o 3067 osób, tempo wzrostu zatrudnienia, mimo wzrostu produkcji zmalało, co podkreślić należy z uznaniem jako dowód usprawnienia organizacyjno-technicznego naszego hutnictwa żelaznego. W liczbie 80.112 pracowników tego przemysłu mieści się 8.411 pracowników umysłowych, 30 praktykantów, 68.319 pracowników fizycznych (42.967 wykwalifikowanych i 25.352 niewykwalifikowanych) oraz 3.352 uczni.

Sprzedaż wyrobów żelaznych wg ostatnich danych za miesiąc wrzesień uzyskała kwotę ca 1.141,5 mil. zł., w tym ca 80,2 mil. zł. po cenach komercyjnych. Głównymi odbiorcami byli nadal: Min. Komunikacji, przemysły: węglowy i przetwórczy.

W porównaniu z sierpniem sprzedaż wrześniowe wzrosły o 22,3%, wysyłki o 8,5%. Zaopatrzenie hutnictwa żelaznego w surowce i art. pomocnicze z wyjątkiem złomu przedstawia poniższa tabela.

Tabela 3

Zaopatrzenie hutnictwa żelaznego w surowce i art. pomoc. w październiku 1946 r.

Wyszczególnienie	Wartość (milj. zł.)	% całości
Ogółem	625.6	100
w tym: rudy	158.6	25.3
metale	159.7	25.5
paliwo	111.1	17.8
art. techn.	80.7	12.9
chemikalia	28.3	4.5
topniki	18.7	3.0
różne	68.0	11.0

Znaczną poprawę wykazały w październiku dostawy węgla koksującego, zmniejszyły się natomiast dostawy koksu. W tymże miesiącu również stwierdzić należy znacznie lepsze wykorzystanie przez hutnictwo własnych środków przewozowych (96,3% — 99,8% w listopadzie, wobec 75% w październiku).

Jeżeli chodzi o dostawy poszczególnych, wyżej wymienionych surowców w listopadzie, po raz pierwszy skierowano transport rudy szwedzkiej przez Szczecin i Odrę do portu gliwickiego. Ponadto przez Gdynię i Gdańsk przeszło w październiku 97.100 t rud szwedzkich (preliminowano 90.000 t). Z Z.S.R.R. nadeszło 22.800 t rudy żelaznej i 4.200 t manganowej. Wraz z podażą krajową dostawy do hut wykazały 145% wykonania planu. Poza tym wspomnieć należy, iż w trakcie realizacji jest styczniowa umowa dostawy 20.000 t rudy manganowej rumuńskiej, do końca października nadeszło tej rudy 2.700 t. Podobnie korzystnie kształtował się obrót metali, szczególnie w zakresie metali blokowych, które wykazały zwyżkę o 41%. Szereg umów zagranicznych: (Jugosławia, Belgia, W. Brytania) których realizacja ma się rozpocząć w najbliższym czasie, przyczyni się do usunięcia groźby braku niezmiernie przez kolejnictwo pożądanego antymonu. W związku z koniecznością robienia zapasów zimowych znacznie wzrosło zapotrzebowanie hut na topniki. Zwiększone te potrzeby zostały pokryte naogół zadawalająco.

Wykonywanie stopniowe umów zagranicznych w znacznym stopniu przyczyni się zapobieganiu

brakom w dziedzinie artykułów technicznych i chemicznych. W tej ostatniej dziedzinie nader dotkliwie daje się odczuwać obecnie brak wagonów-kamionek przedstawiający ogromne koszty przewozu tych artykułów. Mimo to wartość dostaw chemicznych wzrosła do 28.300.000 zł. w październiku wobec ca 16.000.000 we wrześniu.

Powstała we wrześniu Centrala Żłomu dostarczyła we wrześniu 35,596 t tego artykułu niezmiernie ważnego dla hutnictwa żelaznego, wartości ogólnej 23,121 tys. zł, w październiku już 43,481 t wartości 27,399 tys. zł.

b) *Hutnictwo cynkowe* wykazało w listopadzie br. następujące rezultaty swojej pracy.

Tabela 4

Produkcja hutnictwa cynkowego w listopadzie rb.
(w tonach)

Grupy materiałowe	Planowano	Wykonano	% wyk.pl.
Rudy cynku	59.300	61.429	103,6
Piryt	2.100	2.329	110,9
Koncentraty cynku	10 760	10.399	96,0
Kwas siarkowy 100 %	8.073	9.227	114,3
Siarka	1.000	636	63,6
Cynk	5.363	5.413	100,9
Blacha cynkowa	2.580	2.759	106,9
Ołów rafinowany	700	853	121,9
Kadm rafinowany	10	10,4	104,4

Ogólnie biorąc hutnictwo cynkowe wykonało a nawet przekroczyło normę wykonania planu, z wyjątkiem dwóch artykułów: koncentratów cynku i siarki. Niewykonanie planu odnośnie pierwszego artykułu tłumaczy się wyższym stosunkiem cynku metalicznego w wytworzonych koncentratkach, co spowodowało spadek wagowej ilości wyprodukowanych koncentratów w stosunku do normy oznaczonej przez plan.

Co do drugiego artykułu — niewykonanie planu produkcyjnego siarki zostało w znacznym stopniu skompensowane znaczną podwyżką produkcji kwasu siarkowego (114,3% wykonania planu).

W porównaniu z październikiem, listopad przyniósł nieznaczny spadek produkcji wszystkich niemal artykułów hutnictwa cynkowego, całkowicie zresztą wytłumaczony wspomnianą już wyżej mniejszą ilością dni roboczych w tym miesiącu.

Zatrudnionych w hutnictwie cynkowym na koniec listopada br. było 12.578 pracowników

(1.373 umysłowych i 11.205 fizycznych) co oznacza wzrost 108 pracowników, przy czym zaznaczyć należy, że ilość pracowników fizycznych zwiększyła się o 116 osób, umysłowych natomiast spadła o 8 osób.

Zbyt wyrobów hutnictwa cynkowego w okresie wrzesień - październik r. b. kształtował się zwykowo jeżeli chodzi o blachę cynkową (2.260 t we wrześniu i 2.804 w październiku), kwas siarkowy (odpowiednie cyfry: 8107 i 8315 t), minię i gletę ołowianą (142 t i 161 t) i kadm rafinowany, gdzie różnica in plus między tymi miesiącami wystąpiła szczególnie jaskrawo (1 tona we wrześniu, w październiku natomiast aż 16). Spadł natomiast zbyt cynku (3173 t i 2142 t), siarki elementarnej (1010 t i 575 t) i ołowiu handlowego (642 t i 488 t).

W podanych wyżej cyfrach globalnych mieszczą się następujące ilości produktów wyeksportowanych. We wrześniu wywieziono cynku (w tonach): do Z.S.R.R. — 1278, Szwecji — 715, Szwajcarii — 130, Czechosłowacji — 41, Anglii — 2. W październiku tegoż artykułu wyeksportowano (w tonach) do Szwecji — 439, Z.S.R.R. — 400, Szwajcarii — 60, Bułgarii — 50.

Eksport blachy cynkowej we wrześniu wyniósł: do Z.S.R.R. — 500, Szwecji — 99, Argentyny — 75, Szwajcarii — 17, w październiku natomiast: do Z.S.R.R. — 290, Anglii — 150, Danii — 127, Szwecji — 120, U.S.A. — 100.

Tabela 5

Zbyt produkcji hutnictwa żelaznego w lipcu i sierpniu 1946 r. (w tonach)

Odbiorcy	Sprzedaż		Wysyłka	
	sierpień	wrzesień	sierpień	wrzesień
Min. Komunikacji	5.140	7.823	11.184	15.808
Centr. Zarz. Przem. Węgl.	8.729	11.564	8.569	7.945
Zj. Prz. Tab. i Sprzętu Kol.	2.291	3.871	10.649	11.363
Zj. P. Fabr. Drutu i Wyr. Drucianych	11.678	5.184	4.248	5.647
Zj. Prz. Wyr. z Blachy	418	2.917	1.867	3.060
Zj. Prz. Śrub, Nitów i części kutych	5.481	3.001	2.832	2.760
Spółem	6.460	1.706	975	1.675
Gł. Skł. Centrostali	3.137	—	3.842	1.959
Eksport	12.503	3.999	7.604	3.390
Miedzyhutnicze	18.888	58.154	47.452	53.584

Wrześniowy wywóz siarki elementarnej wyniósł 545 t, w październiku — 195 t, wszystko do Z.S.R.R.

Ołowiu handlowego wyeksportowano we wrześniu: 200 t do Anglii i 40 t do Kalifornii (U.S.A.), w październiku — nic.

Wywóz minii i glejty ołowianej objął we wrześniu 50 t do Danii i tyleż do Szwecji, w październiku natomiast odpowiednio: 110 i 50.

Ogromna zwyżka zbytu kadmu została całkowicie objęta eksportem (we wrześniu 6, w październiku 15 t do Z.S.R.R. i 1 t do Anglii):

3. Przemysł chemiczny. Według danych Centr. Zarządu Przemysłu Chemicznego w listopadzie br. czynnych było 159 zakładów z 37.471 pracownikami wobec 140 zakładów z 31.334 pracownikami w czerwcu br.

Poniższa tabela przedstawia:

Tabela 6.

Wartość produkcji przemysłu chemicznego w III-im kwartale 1946 r. (w tys. zł.)

Przemysł	Produkcja planow. w/g. cen z 1937 r.	Produkcja rzeczywista	
		w/g. cen z 1937	w/g. cen obecnych
Nieorganiczny	17.811	17.029	295.234
Nawozów sztucznych	18.367	19.975	424.391
Koksochemiczny	17.516	20.274	316.023
Materiałów wybuchowych	7.787	10.431	114.635
Gazów technicznych	7.300	7.190	133.198
Organ. Farmaceutyczn.	11.197	15.881	399.949
Gumowy i tw. sztucz.	8.091	7.931	332.056
Przetw. tłuszczowych	7.013	8.700	233.606
Farb i laki. rów	2.602	3.381	140.247
Chemii stosowanej	1.449	1.688	58.112
r a z e m	99.133	111.480	2 447.451

Przemysł chemiczny ogólnie biorąc przekroczył plan listopadowy i pewne niedobory odnośnie wytwórczości niektórych artykułów są spowodowane przede wszystkim brakiem surowców i półfabrykatów, w szczególności pirytu i kwasu siarkowego (co nader ujemnie wpływa na produkcję superfosfatów) a także wszelkich tłuszczów. Trudności te w znacznym stopniu będą mogły być rozwiązane w drodze importu. W bardzo trudnej sytuacji surowcowej znajduje się przemysł materiałów wybuchowych pokrywając mimo to wszelkie zapotrzebowania przemysłu węglowego oraz działu przemysłu chemii stosowanej.

Drugą przyczyną wspomnianych niedoborów są zbyt częste postoje, wywołane psuciem się zużytej już aparatury, a także przerwami dopływu prądu, szczególnie częstymi na terenie Ziemi Odzyskanych.

Mimo podanych wyżej poważnych trudności, krzywa produkcji przemysłu chemicznego na ogół ma tendencję rosnącą. Spadek produkcji niektórych artykułów prócz przyczyn takich, jak brak surowców i niedostateczny, bądź przerywany dopływ energii elektrycznej, spowodowany został również względami sezonowych falowań niektórych działów produkcji jak nawozy sztuczne, kwas węglowy.

Tabela 7

Produkcja ważniejszych artykułów przemysłu chemicznego (w tonach)

Wyszczególnienie	Miesiące 1946		
	IX	X	XI
Produkty smołowe	10.890,6	9.689,0	11.413,2
„ benzolowe	1.797,0	3.457,0	2.292,0
Elektrody węglowe	453,0	542,0	6 6,8
Mat. wybuch. i proch.	762,5	798,2	792,7
Barwniki organiczne	163,0	176,5	271,0
Farby olejne i lakiery	215,2	204,3	211,8
Biel cynkowa	507,6	508,0	535,5
Ultramaryna	14,5	16,0	16,1
Kwas octowy czysty	35,0	40,6	2,0
Azotniak	7.780,0	7.158,9	6 197,3
Superfosfat	17.974,4	9.441,3	10.868,0
Tlen w tys. m ³	211,3	280,5	271,7
Kwas solny	274,3	163,4	3 5,9
Kwas siarkowy	1.542,7	1.601,1	2 618,4
Amoniak	1.873,7	1.918,0	1.764,0
Karbid	3.283,0	4.601,5	4.058,9
Soda amoniakalna	6.590,5	8.104,0	7.655,0
Soda kaustyczna	1.629,5	1.453,6	1.720,2
Mydło do prania i toalet.	391,0	324,0	410,0
Obuwie gumowe	121,1	142,4	142,5
Opony i dętki (wszelkie)	111,1	180,7	169,3
Tarcze ściern.	22,9	23,6	22,1

W omawianym miesiącu uruchomiono wytwórnię farb suchych w Gryfogórze, destylarnię smoły w Zabrze oraz dział organo-preparatów w f-mie Spiess, rozpoczęto produkcję siarczanu potasu w „Azocie“, formaliny w „Mościcach“, faktisu w Piastowie.

4. Przemysł włókienniczy wykazał w miesiącu sprawozdawczym, ogólne wykonanie a nawet przekroczenie planu produkcyjnego. Z powodu braku dostatecznych danych nie możemy przedstawić wyniku w ścisłych cyfrach. Posiadane informacje pozwalają jednak stwierdzić, że porównaniu z grudniem 1945 wytwórczość tego przemysłu znacznie wzrosła.

Jednakże produkcja listopadowa wykazała spadek w porównaniu z miesiącem poprzednim, a nawet z jeszcze dalszymi. Tak np. w listopadzie

wyprodukowano 19.430,5 tys. m. wobec 22.324 w październiku i 19.730 we wrześniu, tkanin wełnianych 2.222,5 tys. m. w porównaniu z 2.395 w październiku, 1.912 we wrześniu, wyrobów dziewiarsko-pończosznich: 290 ton w listopadzie, 456 w październiku, 325 we wrześniu.

Tablica 8

Produkcja przemysłu włókienniczego w listopadzie 1946 r. w porównaniu z grudniem 1945 r.

Rodzaj przemysłu	Jedn. miary	Grudzień 1945 r.	Listopad 1946 r.
1. Przem. bawełniany			
a) przędza a cienkoprzed.	kg	1.465.295	4.158.513
b) „ odpadkowa	„	202.944	604.892
c) tkaniny bawełniane	m	6.909.415	19.430.590
2. Przem. wełniany			
a) przędza czesankowa	kg	146.505	432.991
b) „ zgrzebna	„	685.902	1.490.163
c) tkaniny wełniane	m	820.500	2.222.593
3. Przem. włókien lękowych			
a) przędza lniana	kg	399.801	768.797
b) „ jutowa	„	—	750.555
c) tkaniny lniane	m	152.916	838.652
d) „ jutowe	„	—	775.136
4. Przem. jedw.-galanter.			
a) tkaniny jedwabne	m	220.524	785.060
b) pasmanteria	„	4.980.260	18.566.433
5. Przem. dziewiarski			
a) wyroby gotowe	szt.	1.384.481	2.573.710
6. Przem. konfekcyjny			
a) wyroby skonfekcjonowane szt.	szt.	1.054.965	1.673.823
b) ilość normo-maszyn	—	100.736	185.867
7. Przem. włókien sztucz.			
Jedwab sztuczny	kg.	163.117	381.253

Spadek ten w dużej mierze przypisać należy brakom surowcowym i wciąż jeszcze niedostatecznej wydajności robotników, która odpowiada zaledwie 1/3 wydajności przedwojennej, spowodowanej głównie brakiem pracowników wykwalifikowanych i przewagą starszych robotników nad młodszymi. Mimo, że usunięty już został brak bawełny, wciąż jeszcze obserwowany był poważny odsetek postojów, spowodowany przerwami w dopływie prądu. Nadal niedostateczne jest zaopatrzenie w artykuły techniczne i pomocnicze, brakuje cewek, chlorków bielących, art. skórzanych, chemikaliów (barwników, sody kaustycznej) igieł dziewiarskich. Natomiast poprawiła się znacznie sytuacja w zakresie dostaw bawełny i wełny. W ciągu października i pier-

wszej dekady listopada r.b. przemysł włókienniczy otrzymał z Z. S. S. R. 7550 t bawełny. Po odliczeniu miesięcznego zużycia (pod koniec listopada) przyjąć można, iż włókiennictwo posiada jednomiesięczny zapas tego surowca. Wełny posiadał Centralny Zarząd Przemysłu Włókienniczego na dzień 1 listopada r.b. 5.020 t co odpowiada dwumiesięcznemu zapasowi, ponieważ jednak w ilości tej przeważają grube gatunki wełny (4.600 t) fabryki otrzymują minimalne ilości przędzy cienkiej.

5. Paliwa płynne

Przemysł naftowy w październiku br. wykazał nieznaczny wzrost w produkcji ropy, gazu i gazoliny

Tabela 9

Przemysł naftowy w październiku

Miesiąc	Ilość otworów w prod.	Produkcja			Ilość otworów w wierceniu	Ilość metrów wierconych
		ropy ton	gazoliny ton	gazu m³		
wrzesień	2359	10198	242	10429	50	2735
październik	2351	10316	299	13163	58	3204

Produkcja ropy wzrosła o 118 ton. Wzrostka ta jest mniejsza od zeszłomiesięcznej. Wysokość dziennej produkcji uległa również obniżce o 7.148 kg na dobę w porównaniu z miesiącem ubiegłym. Zwiększyła się natomiast produkcja otworów nowodwierconych, która wyniosła w miesiącu sprawozdawczym 1.184,4 t, tj. o 5,5 t więcej niż we wrześniu. Ogółem nawiercono nową produkcję ropy w 72 otworach, w tym w 34 nowych, 34 pogłębionych i 4 rozbudowy pola. Z odwiertów tych wydobyto dotychczas 7.293,7 t ropy, czyli o 4.791,3 t więcej niż z otworów dowierconych w tym samym okresie roku zeszłego. Wydobyto 7,4 t ropy białej. Ilość odwiertów w eksploatacji (ropy) zmniejszyła się o 8.

W październiku wyprodukowano 13.163 m³ tj. o 2.734 m³ więcej niż w ubiegłym miesiącu. Ilość odwiertów w eksploatacji gazów wyniosła 48. Z wymienionej wyżej ilości przerobiono 5.008.274 m³ otrzymując 299 t gazoliny i 59,3 t gazu płynnego.

W miesiącu sprawozdawczym czynnych było 58 wiercen, w tym 18 nowych, 11 pogłębionych, 13 rozbudowy pola i 16 poszukiwawczych. Od początku roku uwiercono 26.447 w tym na wiercenia poszukiwawcze przypadało 725 m.

Przeciętny postęp wiercenia na jeden żóraw wynosił 55,2 m wobec 54,7 we wrześniu. Uru-chomiczono nowe wiercenia w Pilźnie.

Rafinerie przerobiły w październiku 12 902 t ropy i 3.100 t półproduktów otrzymując w sumie 11.668 produktów gotowych.

Jeżeli chodzi o przywóz zza granicy, z ZSRR importowano w październiku br. 17.011 t produktów naftowych, 7.457.280 m³ gazu ziemnego oraz 507 t benzyny syntetycznej ze strefy niemieckiej. Z Węgier sprowadzono 100 t produktów naftowych i 41 t ropy, z Rumunii — 8.592 t produktów naftowych i 1.041 t ropy naftowej.

Według opinii naftowych czasopism Anglii i Ameryki widoki na przyszłość nafty w Polsce są dobre i uzasadnione poważną ilością znanych rezerw ropnych.

6. Przemysł materiałów budowlanych

W październiku rb. przemysł materiałów budowlanych powiększył ilość uruchomionych zakładów o 2, przy równoczesnym zwiększeniu stanu zatrudnienia o 459 pracowników.

Tabela 10

Ilość zakładów i stan zatrudnienia w przemyśle met. bud.

Miesiąc	czynne	nieczynne	razem	zatrudn.
Wrzesień	243	253	496	45.410
Październik	245	247	492	45.869

W miesiącu sprawozdawczym uruchomiono fabrykę płytek ściennych w Przyborsku, oraz cementownię w Grószowicach na Śląsku Opolskim.

Wartość produkcji przemysłu materiałów budowlanych w październiku wzrosła nieznacznie (o 1,1%) w porównaniu z miesiącem poprzednim.

Tabela 11

Wartość produkcji przemysłu mat. budowl. w/g cen 1937 r. (w tys. zł)

Przemysł	wrzesień	październik
ceramika	1.725	2.126
szkło	4.610	6.331
papa i izolacja	399	441
cement	5.247	5.073
wapno i kamień	2.154	2.373
wyroby uboczne	3.090	1.103
razem:	17.252	17.447

Wzrostowi uległa wartość produkcji wszystkich przemysłów z wyjątkiem wyrobów ubocznych oraz cementu. Znaczny spadek wartości produkcji wyrobów ubocznych (60%) spowodowany został wyczerpaniem remanentów poniemieckich potrzebnych do ich produkcji.

Spadek wartości produkcji cementu (o 3,8%) spowodowany został głównie zakończeniem sezonu budowlanego, częściowo także trudnościami w wywozie. Wartość produkcji przemysłu ceramicznego wzrosła o 22%. Wzrost ten spowodowany został rosnącym zapotrzebowaniem na wyroby ceramiczne przez rynek wewnętrzny i zwiększającym się popytem na te wyroby na rynkach zagranicznych. Wartość produkcji przemysłu szklanego w październiku wzrosła w porównaniu z wrześniem o 37%. Powodem wzrostu jest zawarcie szeregu umów zagranicznych, szczególnie ze Zw. Radzieckim, na dostawę wyrobów szklanych wartości ogólnej 1.260.000 dolarów. Wartość produkcji papy i izolacji w październiku wzrosła nieznacznie, bo tylko o 10,5%. Wapno i kamień wykazują w październiku nieznaczny wzrost (o 1,1%).

Mimo ogólnego wzrostu produkcji przemysłu materiałów budowlanych odczuwa szereg trudności surowcowych i technicznych. Szczególnie dotkliwy jest brak boraksu do produkcji szkła technicznego i „neutralnego” (specjalnie cienkie szkło odporne na gwałtowne wahania temperatury), kaolinu do wyrobu porcelany i fajansu, a także gąbek morskich, potrzebnych przy pracach związanych z produkcją porcelany.

W dziedzinie eksportu przemysłu materiałów budowlanych wykazuje coraz większe ożywienie. W październiku i listopadzie zostały zawarte następujące umowy handlowe: z ZSRR na dostawę 3.000 sztuk szkła stołowego na sumę 663.000 dolarów z terminem dostawy do 31-go marca 1947 r., również z ZSRR na dostawę 142 000 szt. porcelany i fajansu stołowego na sumę 68.000 dolarów, oraz fajansu sanitarnego na sumę 22.500 dolarów z terminem rozpoczęcia dostawy od stycznia 1947 r. Ponadto zawarto umowę kompensacyjną z Czechosłowacją na dostawę 1.540.000 ton kaolinu wzamian za gips, skałę i glinę ogniotrwałą; ze Stanami Zjednoczonymi A.P. na dostawę porcelany stołowej wartości 250.000 dolarów. Na rynku światowym notuje się nadal ożywienie zapotrzebowania na porcelanę, fajans, porcelanę elektrotechniczną, płytki i tp. Oprócz zainteresowania w tej dzie-

dzinie krajów europejskich napływają zapytania z Palestyny, Egiptu, Południowej Afryki i Południowej Ameryki.

7. Przemysł spożywczy.

W strukturze organizacyjnej państwowego przemysłu spożywczego we wrześniu 1946 r. nastąpiła zasadnicza zmiana w stosunku do miesiąca sierpnia. Stworzono dwa nowe Centralne Zarządy, tak że obecnie przemysł spożywczy obejmuje trzy Centralne Zarządy: Centralny Zarząd Państwowego Przemysłu Spożywczego, któremu podlega przemysł cukierniczy, drożdżowy, olejarski, surogatów kawowych i namiastek spożywczych oraz ziemniaczany, Centralny Zarząd Państwowego Przemysłu Konserwowego, do którego należy przemysł konserwowy i chłodniczy, wreszcie Centralny Zarząd Państwowego Przemysłu Fermentacyjnego, obejmującego przemysł piwowarsko-słodowniczy i winiarsko-octowy.

Przemysł młyńsko-piekarniany przekazany został pod zarząd „Społem” i podlega nadzorowi Departamentu Przemysłu Miejsowego. Wskutek tego ilość zakładów państwowego przemysłu spożywczego uległa optycznie zmniejszeniu.

Tabela 12

Ilość zakładów i stan zatrudnienia w przemyśle spożywczym

Treść	Ilość			Zatrudnienie
	czynne	nieczynne	razem	
sierpień	281	117	398	23,954
wrzesień	263	119	382	24,736

Wartość produkcji we wrześniu wykazuje spadek w stosunku do sierpnia (o 6,5%), a plan produkcji został wykonany tylko w 93% (w sierpniu w 119%).

Najpoważniejsze odchylenie od planu in minus nastąpiło w przemyśle olejarskim, w związku ze słabą podażą krajowych nasion oleistych, oraz braku importu. Działalność tego przemysłu ograniczyła się tylko do rafinowania zapasów olejów surowych.

W przemyśle konserwowym spadła produkcja przetworów owocowo-jarzynowych, z powodu późnego uruchomienia na ten cel kredytów, wzrost natomiast wykazuje produkcja konserw mięsnych i rybnych.

Powżny wzrost wykazał przemysł ziemniaczany, w związku z rozpoczęciem produkcji mączki ziemniaczanej.

W przemyśle winiarskim w dziale musztardy i płynnego owocu ograniczono produkcję, dostosowując ją do potrzeb rynku, natomiast w związku z poprawą przydziału spirytusu, zwiększono produkcję octu.

Tabela 13

Wielkość produkcji państwowego przemysłu spożywczego.

Przemysł	jednostka	sierpień	wrzesień
chłodniczy	m. kw.	27,585	26,646
cukierniczy	t.	1,097	1,051
drożdżowy	"	415	379
konserwowy	"	4,122	3,195
olejarski	"	503	852
piwowarski	"	102,972	67,514
sur. kaw. i nám. spoż.	"	1,525	1,522
winiarski	hl.	4,084	5,084
ziemniaczany	t.	192	2,482

Dzięki pomyślnym zbiorom poprawiła się znacznie sytuacja surowcowa w omawianym przemyśle, pewne trudności zaznaczyły się jedynie w dziale olejarskim i cukierniczym.

W przemyśle cukierniczym odczuwa się w dalszym ciągu dotkliwy brak kwasu cytrynowego, którego import zza granicy nie został do tej pory załatwiony.

W dziale rybnym importowano we wrześniu 700 t. ryb.

8. Rzemiosło.

W miesiącu sprawozdawczym ogólna liczba warsztatów rzemieślniczych zarejestrowanych w Izbie Rzemieślniczej dochodzi do 115.728, podczas gdy w r. 1938 wynosiła 557.829. Przyczyną tak silnego spadku są straty poniesione przez rzemiosło polskie w okresie okupacji. Największą ilość warsztatów wykazuje branża spożywcza (24.063), następnie metalowa (21.808) i skórzaną (21.357). Są to branże zaspakajające najkonieczniejsze potrzeby ludności, stąd ogólny kryzys rzemiosła spowodowany brakiem surowców stosunkowo słabiej je dotyka. Omawianą sytuację obrazuje dokładniej tabela 14.

Dane z r. 1938 obejmują także warsztaty tzw. nielegalne, czyli niezarejestrowane w Izbie Rzemieślniczej. Również na obniżenie obecnej liczby warsztatów rzemieślniczych wpłynęła przeprowadzona w połowie września br. nowelizacja prawa przemysłowego. Polega ona na wzmożeniu akcji szkoleniowej elementu rzemieślniczego, skrócenia czasu nauki, a przede wszystkim na ustaleniu przez Państwo tzw. „sztywnej grani-

Tabela 14

Ilość warsztatów rzemieślniczych z podziałem na branże

B r a n ż e	1938	1946
włókiennicza	150.742	19 123
skórzana	123.707	21.357
budowlana	73 144	9. 36
spożywcza	66.486	24 063
metalowa	64.528	21 8' 8
drzewna	61.986	10 806
usług osobistych . .	17.236	6 907
papierniczo - poligraf.	—	2 228
Ogółem:	557.829	115.728

cy" wyrażającej się w zaliczaniu do zakładów przemysłowych wszystkich warsztatów zatrudniających ponad 15 stałych pracowników.

Największą ilość zakładów posiadają województwa, które doznały nie wielkich stosunkowo strat na skutek działań wojennych. Do takich należy zaliczyć województwo Łódzkie. Rozporządza ono w obecnej chwili 11.087 warsztatami rzemieślniczymi, gdy natomiast zniszczone województwo warszawskie posiada ich zaledwie 3.685. Stan ten charakteryzuje szczegółowo tabela 15.

Tabela 15

Ilość zakładów rzemieślniczych wg województw z podziałem na branże

Województwa	B R A N Ż E								Ogółem
	budowlana	drzewna	włókiennicza	metalowa	spożywcza	skórzana	papier. poligr.	usług osob.	
białostockie	307	450	1.244	1.244	565	1.651	—	474	7.512
bydgoskie	791	1.049	1.678	2.110	1.441	2.191	156	558	9.774
katowickie	873	897	1.831	2.042	3.426	1.687	252	902	12.910
kieleckie	519	528	967	1.381	1.191	1.160	122	298	6.166
krakowskie	1.201	831	1.594	1.922	1.497	2.117	397	504	9.863
lubelskie	1.720	2.068	2.042	2.245	2.381	2.579	2'4	531	13.770
łódzkie	542	792	2.651	1.857	2.346	2.079	185	625	11. 87
gdańskie	382	300	952	776	682	920	113	277	4.362
poznańskie	1.958	2.598	3 812	4.397	2.610	4.130	281	1.230	21.850
rzeszowskie	316	291	425	697	5.005	583	96	204	3.622
szczecińskie	249	268	261	798	1' 33	439	88	258	3.387
wrocławskie	383	475	813	1.558	1.482	1.069	241	719	7.740
warszawskie	245	259	863	781	374	752	93	318	3.685
Ogółem:	9.456	10.800	19.123	21.808	24.063	21 357	2.228	6.907	115.728

Ogólna wartość produkcji rzemieślniczej osiągniętej w roku 1946 równa się 1/4 wartości produkcji przedwojennej. Opierając się na niekompletnych danych z 14 województw ocenić należy ogólną wartość tegorocznej produkcji na ca 60 miliardów złotych.

Liczba zatrudnionych w rzemiośle wynosi obecnie 312.000 osób. Stanowi to 30% zatrudnienia przedwojennego (1.300.000 osób).

9. Rolnictwo.

Na początku października br. rozpoczęła się kampania cukrownicza. Kampania zapowiada się na ogół dobrze. Według danych z Wydziału Planowania Centralnego Zarządu Przemysłu Cukrowniczego zbiór buraków powinien dać około 23 milionów q. Ze zbioru tego będzie można wyprodukować ok. 380 tysięcy ton cukru. W porównaniu z kampanią roku ubiegłego daje to znaczny postęp, ponieważ w roku ubiegłym zbiór bu-

raków wyniósł 13 milionów q, z czego wyprodukowano 170 tysięcy ton cukru. Jak widać więc, wzrost produkcji wyniesie ma 130 tysięcy ton. Zwiększenie zbiorów buraka wywołuje konieczność powiększenia liczby uruchomionych zakładów produkcyjnych. W czasie kampanii ub. r. ogółem czynnych było 52 cukrownie. Obecnie uruchomionych będzie na czas kampanii 16 nowych cukrowni, z czego 14 na Ziemiach Odzyskanych a 2 w Polsce Centralnej. Zwiększy się również stan zatrudnienia w przemyśle cukrowniczym. Gdy w roku ubiegłym zatrudnionych było ok. 50 tysięcy ludzi — to w kampanii tegorocznej weźmie udział ok. 70 tysięcy pracowników.

Planowany na kampanię 1946/47 przerób buraków i produkcję cukru przedstawia tabela 16.

Według planu rządowego (tabela 16) średni zbiór buraka cukrowego wynosić miał 130 q z ha, według kontraktów 131. W rzeczywistości —

Tabela 16

Planowy przerób buraków i produkcja cukru na kampanię 1946/47

Planowanie	obszar plant. w ha.	średni zbiór z ha	zbiór burak w q	wydajność cukru w o/o	przewidywana produkcja w q
wg planu rządowego	170.000	130	22.100.000	13	2.873.000
wg kontraktów	183.279	131	23.996.096	13	3.119.462
rzeczywiście obsiarno	169.503	131	22.204.895	13	2.896.636
wg. szacunku cukrowni na 15.9.46	166.503	141	23.825.577	13	3.097.325
wg. szacunku cukrowni na 1.10.46	169.503	142	24.011.117	13	3.121.445
wg. szacunku zjednoczeń na 10.10.46	169.503	141	24.351.000	13,2	3.219.021

według sprawozdań poszczególnych zarządów przemysłu cukrowniczego — średni zbiór osiągnął cyfrę 140 q z ha. Jest to wynik zadawalający. Uprawę buraka cukrowego o najwyższej wartości cukru odznaczają się województwa: lubelskie — 17,5% poznańskie — 16,4%, dolnośląskie — 16,2% i toruńskie — 16,0%. Powyższe dane procentowe zawiera tabela 17.

Tabela 17

Średni osiągnięty zbiór buraków z ha i przeciętna osiągnięta zawartość cukru w q

Zarząd Przemysłu Cukrowniczego	wg kontraktów	wg szacunku cukrowni	o/o zawartości cukru w bur.	o/o wydajności cuk.
Warszawa	132	139	15,8	12,8
Łódź	124	129	17,5	14,5
Poznań	139	141	16,4	13,4
Toruń	236	149	16,0	13,0
Gdańsk	126	126	15,2	12,0
Śląsk Opolski	130	158	15,9	12,9
Śląsk Dolny	118	139	16,2	13,2

Według informacji biuletynu agencji „Polish Steamship Agency Ltd” w Londynie, w kampanii 1946/47 Polska zajmie prawdopodobnie czwarte miejsce wśród producentów cukru w Europie, a mianowicie:

Francja	667.000 ton
Czechosłowacja	610.000 „
Wielka Brytania	581.000 „
Polska	333.000 „
Szwecja	286.000 „
Włochy	266.000 „
Holandia	210.000 „
Belgia	200.000 „

Światowy rynek cukru daleki jest jeszcze od nasycenia, racjonowanie cukru będzie więc nadal utrzymywane zarówno na terenie Wielkiej Brytanii, jak i w Stanach Zjednoczonych.

10. Problem rybołówstwa morskiego łączy się ściśle ze sprawą aprowizacji kraju. Spożycie bowiem mięsa i tłuszczów jako podstawowych artykułów żywnościowych wykazuje stale niedostateczną podaż, dlatego kwestia odpowiedniego wykorzystania rynku rybnego u nas nabiera specjalnej wagi. Spożycie roczne w Polsce wynosiło przed wojną zaledwie 3 kg ryb na jednego mieszkańca rocznie, podczas gdy w Niemczech przypadało na jednego mieszkańca ok. 15 kg, we Francji — 18 kg, w Anglii — 20 kg, w ZSRR — 25 kg, a w Japonii dochodziło do 50 kg rocznie. W obecnej chwili, gdy odzyskanie przeszło 500 km Wybrzeża nakłada na Polskę poważne obowiązki należytego wykorzystania wszystkich bogactw morza, sprzyjająca koniunktura dla rybołówstwa morskiego jest zrozumiała dla każdego. Uzmysławia ją tabela 18 zawierająca dane cyfrowe tegorocznych wyników połowów:

Tabela 18

Wyniki połowów w 1946 r.

M i e s i a c	K g	Wartość w zł
styczeń	584 400	14 500.000
luty	469 985	11 934.903
marzec	1.419 945	35 446.740
kwiecień	1.638 553	49.352.954
maj	2.369 842	59.905.625
czerwiec	2.629.74	27.341.691
lipiec	2 580.111	28.162.489
sierpień	1 959.783	45.948.528
wrzesień	2.5 9 297	59.146.076
październik	2.575.863	83.387.897

Jak wynika z powyższej tabeli, stan połowów w Polsce w roku bieżącym przedstawiał się na ogół dobrze, miesiąc zaś czerwiec był pod tym względem rekordowy. W miesiącach natomiast lipcu, sierpniu, wrześniu i październiku stan pogody nie sprzyjał połowom. Kutry mogły łowić przeciętnie tylko od 10 do 18 dni, a łodzie do 20 dni w miesiącu. Jeśli chodzi o miesiąc październik, to warto nadmienić, że mimo że ilość połowów w tym miesiącu z powodu cofnięcia się ryby na terenie gdyńskim o kilkanaście mil od brzegu zmalała, to wartość połowów wzrosła prawie dwukrotnie. Okoliczność tę zawdzięcza-

się zwiększonemu połowowi śledzi, łososi i troci oraz wzrostowi ich ceny.

W październiku br. czynnych było na Wybrzeżu 88 zakładów przetwórczych rybnych, a więc o 8 więcej niż w miesiącu wrześniu (80 zakładów). Stan zatrudnienia w nich wzrósł z 1.317 pracowników we wrześniu do 1.736 w październiku. Prace zakładów przetwórczych w październiku przedstawia tabela 19.

Tabela 19

Konserwacja ryb na Wybrzeżu (w kg)

Okręg	Prze- dzono	Zasolono	Zakon- serwow.	Razem
Gdynia .	544.927	552.862	39.285	1.136.974
Gdańsk .	88.757	41.761	2.298	132.816
Darłowo .	20.991	1.721	—	22.712
Szczecin .	86.354	970	—	87.324
razem: w paź.	740.929	597.314	41.583	1.379.826
w wrześniu	543.059	521.445	13.043	1.077.547

W październiku importowano duże ilości ryb solonych oraz nieduże ilości ryb świeżych z Anglii, Finlandii, Szwecji, Danii i Norwegii. Import ten był $4\frac{1}{2}$ razy większy od wrześniowego i obejmował w kg:

	ryby świeże	solone	konserwy	razem
październik	398.760	5.580.679	1.481.686	7.461.125
wrzesień:	889.308	758.723	—	1.648.031

— Eksport ryb nie miał miejsca.

Z kolei przechodzimy do charakterystyki poszczególnych województw pod względem rolniczym: na Dolnym Śląsku zwieziono do cukrowni 60% ogólnego zbioru buraków cukrowych. Poważny odsetek rolników zajęty był dostawą ziemniaków do gorzelni. W Kieleckim akcja świadczeń rzeczowych dobiegła końca. 50% zebranych dotychczas świadczeń rozprowadzono wśród ludności cywilnej, ok. 25% przeznaczono na akcję siewną, resztę otrzymało wojsko. W Lubelszczyźnie mimo klęski gradobicia, tegoroczny areał zbóż jest w porównaniu z rokiem ubiegłym dużo większy, tren bowiem pod uprawę żyta zwiększono o 27,7%, pszenicy o 7,4%. W Rzeszowskim stan trzody chlewnej przewyższa już cyfry z r. 1939 i nasuwa poważne możliwości eksportowe.

11. H a n d e l p r y w a t n y .

W handlu prywatnym sytuacja w miesiącu listopadzie na ogół poprawiła się. Uwidoczniła się pewna stabilizacja cen na artykuły przemysłowe. Dzięki porozumieniu Wojewódzkich

Zrzeszeń Kupieckich z Ministerstwem Aproprowizacji i Handlu uregulowana została sprawa zaopatrywania się detalisty prywatnego w hurtowniach PCH i „Społem”. Tak np. „Społem” wstrzymało dostawę towaru osobom nie mogącym wykazać się legitymacją wspólnianych organizacji kupieckich. Wpływie to niewątpliwie dodatnio na ukrócenie nielegalnego, tzw. „dzikiego” handlu. Również przeprowadzona przez Centralę Tekstylną akcja zwalczania zwyczki odniosła już pożądaną skutek. Rzucenie na rynek przez powyższą instytucję większej ilości materiałów włókienniczych spowodowało ogólną zniżkę cen w wysokości dochodzącej do 30%. W akcji tej biorą również udział zorganizowane sfery kupieckie. Zarząd Związku Stowarzyszeń Kupców Polskich na województwo lubelski wydał nawet odezwę nawołującą do przeciwdziałania drożyznie przez ścisłe przestrzeganie obowiązujących przepisów, a w szczególności przez przestrzeganie ustalonych marż zarobkowych. Cena obuwia obniżyła się; artykuły monopolowe, których brak dawał się odczuwać w miesiącu październiku (np. wódka, sól), ukazały się znów w dostatecznej ilości na rynku. Natomiast ceny artykułów żywnościowych, jak tłuszcz, jaja i mleko zwykływały w dalszym ciągu, co było uzasadnione małą podażą tych artykułów i okresem przedświątecznym. Ostatnio Ministerstwo Aproprowizacji i Handlu udzieliło zezwolenia na utworzenie we Wrocławiu giełdy zbożowo-towarowej. Również w Lublinie przystąpiono do organizowania takiej samej giełdy — powołano już nawet komitet organizacyjny.

Udział sektora prywatnego w handlu zagranicznym Polski zwiększa się. Z okręgu krakowskiego pod kierunkiem tamtejszych firm wysłano już kilka artii wikliny oraz pierza i puchu. a w bezpośrednim przygotowaniu jest eksport większych partii grzybów i nasion buraków pastewnych.

Jeżeli chodzi o plany inwestycyjne sektora prywatnego na rok 1947, to przedstawiają się one w głównych zarysach następująco: zapotrzebowanie na kredyty inwestycyjne na rok 1947 zgłoszone przez prywatny przemysł i handel do Centralnego Urzędu Planowania wynosi ok. 600.000.000.— zł; około 30% ogółu kosztów, w kwocie 180.000.000.— zł, przemysł prywatny zadeklarował pokryć z własnych funduszy. Inwestycje sektora prywatnego będą miały cha-

prorowadzenie stanu technicznego przedsiębiorstw do poziomu przedwojennego. —

12. Handel morski.

W listopadzie ruch przeładunkowy w portach polskich Gdańsku i Gdyni wykazywał tendencję zniżkową. Przyczyną zniżki importu jest spadek ilościowy dostaw UNRRA, przyczyną natomiast zniżki eksportu spadek wywozu polskiego węgla, spowodowany zwiększeniem zapotrzebowania rynku wewnętrznego w okresie zimy. Omawiany ruch przeładunkowy w miesiącach: wrześniu, październiku i listopadzie obrazuje tabela 17.

Tabela 20

Obrót towarowy (w tonach) i ruch statków w Gdańsku i Gdyni

Wyszczególnienie	Wrzesień	Październik	Listopad
Ogólny obrót	708.133	694.741	641.696
w tym: import	279.431	206.011	186.146
eksport	427.702	488.730	454.951
Obrót towarowy portu G d y n i	352.483	341.493	293.635
w tym: import	151.894	113.910	79.882
eksport	200.589	227.583	213.752
Obrót towarowy portu G d a ŋ s k a	354.652	353.248	347.462
w tym: import	127.446	92.101	106.263
eksport	227.206	261.147	241.199
Do portów weszło statków	425	387	315
Z „ „ wyszło „	424	376	332

Poza ogólnym spadkiem przeładunków obu portów (o 53.645 t w porównaniu z miesiącem październikiem) zauważyć się daje spadek przeładunków w porcie Gdyni (o 47.858 t). Tak poważny spadek, przewyższający 4-krotnie zaobserwowany w miesiącu październiku, tłumaczy się silnymi sztormami, które nawiedziły w listopadzie Gdynię.

W miesiącu sprawozdawczym główną pozycję w imporcie obu portów zajmują rudy (w Gdańsku 64.861 t, w Gdyni 47.675 t), następnie dostawy UNRRA (w Gdańsku 37.952 t, w Gdyni 20.288 t). W Gdańsku na dalszych miejscach w przywozie figurują fosforyty (2.720) i drobnica (730 t), w Gdyni drobnica (8.465 t), len (1.499 t) oraz złom żelazny (1.078 t). Przez port szczeciński w miesiącu sprawozdawczym nie importowano żadnych towarów.

Eksport przez Gdańsk, Gdynię a także Szczecin przedstawiał się następująco: węgla załadowano w Gdańsku 139.030 t, w Gdyni 157.967 t, w Szczecinie 6.624 t. Eksport koksu był całkowicie prawie kierowany przez Gdańsk (66.386 t.), udział bowiem w nim Gdyni wyniósł tylko 6.386 t. Cementu wysłano przez Gdańsk 22.345 t, przez Gdynię 26.403 t. Eksport węgla bunkrowego przez Gdańsk wykazał się cyfrą 12.315 t, przez Gdynię 15.552 t, przez Szczecin 170 t. Po węglu, koksie i cemencie przedmiotem wywozu w Gdańsku była soda (542 t) i wyroby szamotowe (581) t, w Gdyni wyroby metalowe (3.414 t), drobnica (2.140 t) i cynk (959 t.). Ponadto przez Szczecin wysłano 5.159 t soli potasowej.

Załadowano oraz wysłano przez porty Gdańsk i Gdynię za pośrednictwem Centrali Zbytu Produktów Przemysłu Węglowego węgla, koksu i bunkru ogółem 389.795 t. Głównymi odbiorcami były kraje: Szwecja — 190.854 t, Dania — 69.591 t, Norwegia — 48.575 t, Finlandia — 27.705 t oraz ZSRR — 25.107 t.

W listopadzie było reprezentowanych w Gdańsku 9 bander obcych, w Gdyni 13, w Szczecinie 4.

Biuro Odbudowy Portów w miesiącu listopadzie z powodu spóźnionej pory budowlanej prowadziło prace tylko w ograniczonym zakresie. Głównymi przeszkodami utrudniającymi pracę były: wysoki poziom wody, sztormy, spóźniona pora oraz brak materiałów budowlanych, jak asfaltów, cegły, materiałów zastępczych itp. W porcie gdańskim wykończono ostatecznie 5 magazynów portowych oraz kontynuowano prace przy naprawie falochronu wschodniego. W Gdyni roboty remontowe są na ukończeniu; obejmują one odbudowę nadbrzeża Reparatywnego, Helskiego oraz Kaszubskiego. W Szczecinie prace prowadzone przez Biuro Odbudowy Portów mają charakter porządkowy. Na Wyspie Okrętowej przeprowadzono remont 5 magazynów, na wybrzeżu zaś „Fant“ przygotowano nowy magazyn na sole potasowe. Poza tym Morski Instytut Rybacki dokonał remontu szeregu statków, łodzi motorowych, kutrów itp.

Głównymi trudnościami, na jakie napotykają stocznie rybackie, są: niestosowanie się poszczególnych firm budowlanych do zamówień wysyłanych przez stocznie oraz przeszkody w zwózce koniecznego do dalszej produkcji drzewa sosnowego i dębowego.

Mimo spóźnionej pory budowlanej miejskie roboty remontowe na terenie Gdańska, Gdyni,

Sopotu, a także Szczecina są prowadzone nadal. Gdańska Dyrekcja Cdbudcwy zawarła w listopadzie 18 umów oraz wydała 81 zleceń na roboty na łączną sumę 24 mil. zł, z czego na Gdańsk przypadło 19,5 mil. zł, na Sopot 2,4 mil. zł, na Gdynię 2,1 mil. zł. W Gdańsku kontynuowano odbudowę gmachów Politechniki, Kliniki Ginekologicznej, trzech szkół powszechnych oraz 15 domów mieszkalnych. Zabezpieczono liczne budowle zabytkowe m. i. Ratusz. W Gdyni ukończono roboty remontowe w Szpitalu dla Zakaźnych, w gmachu Opieki Społecznej, Urzędu Celnego i i. W Sopocie prace budowlane dotyczyły Szkoły Handlu Morskiego i Szkoły Sztuk Pięknych. W Szczecinie przy pomocy przyznanych przez Ministerstwo Odbudowy i Delegaturę Rządu dla Spraw Wybrzeża kredytów odbudowano wiadukt przy ul. Mickiewicza oraz dokonano remontu szeregu gmachów publicznych i mieszkań. Prowadzi się również stale akcję zabezpieczającą.

Na szczególną uwagę zasługuje projekt zorganizowania Międzynarodowych Targów Gdańskich. Otwarcie Pierwszych Międzynarodowych Targów Gdańskich nastąpić ma 4 sierpnia 1947 r. Przygotowania do Targów rozpoczęto: charakter Targów określono jako eksportowo-żeglugowy, główny nacisk położono na państwa zamorskie, szczególnie bałtyckie. Jako najbardziej dogodny teren dla przyszłej Wystawy wysuwana jest część wyspy Holm. Jest to teren całkowicie uzbrojony, posiada tory kolejowe, jezdnię z kostki, oświetlenie, wreszcie przystań i basen wewnętrzny. Na dwóch brzegach basenu znajduje się 17 budynków murowanych w dość dobrym stanie, które mogłyby służyć za pawilony wystawowe. Pewne trudności stwarza komunikacja ze stałym lądem, która musiałaby odbywać się przy pomocy statków, promów itp., przy czym podróż trwałaby ok. 15 minut.

W r. 1947 przypada również 950-lecie założenia miasta Gdańska. Jubileusz ten ma być uroczystie obchodzony, a otwarcie Targów ma mieć charakter ogólnych uroczystości jubileuszowych miasta Gdańska.

13. **K o m u n i k a c j a.** W listopadzie notujemy w komunikacji kolejowej dalszy spadek ilości uruchomionych pociągów (z 64.907 w październiku na 59.921 w listopadzie). Stan ten nie jest spowodowany brakiem wagonów, których ilość ciągle wzrasta (z 145.926 w październiku na 147.017 w listopadzie), a jedynie brakiem parowozów. Również wpływy z bile-

tów i bagażu zmniejszyły się w miesiącu listopadzie, mimo zwiększonego przewozu pasażerów. Tłumaczy się to dużą ilością przejazdów na krótkich odcinkach. W listopadzie długość eksploatowanych linii zwiększyła się o dalsze 342 km.

Tabela 21

Kolejowy ruch pasażerski

Wyszczególnienie	Październik	Listopad
Stan parowozów	3.063	3 088
Pociągo-kilometry (w tys)	5.276	4 827
Długość eksploatowanych linii (w km)	19.679	20.021
Wpływ - z biletów i bagażu (w tys. zł) . .	924.085	905 889
Przewiezieni pasażerowie (w tys.)	19 979	20.600

Tabor parowozowy wzrósł w listopadzie o 111 sztuk dzięki własnej produkcji oraz dostawie parowozów z demobilu amerykańskiego. Nie poprawiło to jednak sytuacji komunikacji kolejowej, ponieważ parowozy z demobilu nie nadają się do natychmiastowego użytku oraz wymagają napraw i adaptacji. W związku z tym ilość parowozów czynnych wzrosła nieznacznie (z 3.063 w październiku na 3.088 w listopadzie).

Przed kilku dniami przejeżdżaliśmy na punkcie granicznym w Kostrzynie 60 nowych platform kolejowych z radzieckiej strefy okupacyjnej Niemiec. W najbliższym czasie mamy otrzymać 12 wagonów — lodowni i dalszych 70 nowych wagonów towarowych. Będą to kryte 50-tonowe olbrzymy. Dostawy tego taboru wpływają z zawartej umowy handlowej polsko-radzieckiej.

Na równi z notowanym w miesiącu listopadzie spadkiem ilości uruchomionych pociągów zauważyć się daje zmniejszenie ilości przejechanych tonokilometrów netto (z 2.338.943.000 na 2.100.985.000). Spowodowało to zmniejszenie wpływów za przewiezione towary (z 654.290.000,— zł na 646.370.000,— zł). Powyższą sytuację przedstawia dokładnie tabela 22.

Państwowa Komunikacja Samochodowa zmniejszyła ilość obsługiwanych linii na wszystkich prawie trasach ze względu na panującą na nich minimalną frekwencję. Z posiadanych przez PKS 2.464 samochodów jest czynnych jedynie 522 w ruchu osobowym i 446 w towa-

Tabela 22

Kolejowy ruch towarowy

Wyszczególnienie	Październik	Listopad
Stan wagonów ogólny . .	145.926	147.017
„ „ „ roboczy . .	105.003	108.201
Uruchomione pocięgi . .	64.907	59.921
Załadowane wagony . . .	419.385	425.903
Wagony przyjęte od ob- cych kolei	1.229	11.687
Pociągo-kilometry (w tys.)	4.973.964	4.53.576
Tono-kilometry brutto . .		
w (tys)	4.442.033	4.101.238
„ „ „ „ netto	2.338.943	2.100.985
(w tys.)		
Wpływ z przewozu to- warów (w tys. zł.)	654.290	646.370

rowym. Reszta, poza pewną ilością wozów nadających się do remontu, stanowi łom. Uwidoczniczy w tabeli 23 wzrost wpływów w miesiącu listopadzie w stosunku do miesiąca października powstał na skutek uregulowania należności za przewiezione w czasie akcji buraczanej buraki cukrowe.

Tabela 23

Państwowa Komunikacja Samochodowa

Wyszczególnienie	Październik	Listopad
Ilość linii	343	332
Długość linii w km	36.696	35.126
Ilość samochodów w szt . .	2.167	2.464
Przewóz pasażerów w tys. .	1.010	1.004
Pasażero-kilometry w tys. .	51.831	49.750
Tono-kilometry w tys. . . .	3.441	2.958
Wpływ z przewozu towarów w tys. zł.	116.657	127.860

Jeżeli chodzi o drogi kołowe w Polsce, to sieć ich ze względu na przyłączenie Ziemi Odzyskanych uległa znacznemu powiększeniu. Przed wojną posiadaliśmy 63.000 km dróg kołowych, co stanowiło 16 km dróg na 100 km². Obecnie posiadamy 95.786 km dróg kołowych, czyli 30 km dróg na 100 km². Drogi kołowe na Ziemiach Odzyskanych mają charakter dróg lekkich. Konserwacja ich jest stosunkowo łatwa, zaniedbania jednak powodują bardzo wielkie podrożenie kosztów remontu. Na Ziemiach Odzyskanych posiadamy przeszło 39.000 km dróg o nawierzchni twardej, co stanowi 41% wszystkich naszych dróg bitych w Polsce. Analogicznie długość dróg asfaltowych podniosła się z 3.500 km na 25.000 km. Subsytia Minister-

stwa Komunikacji na remont i konserwację dróg kołowych, ze względu na konieczność usprawnienia w pierwszym rzędzie ruchu kolejowego są jeszcze niedostateczne, dlatego główną część pracy ludność jest zmuszona wykonać tzw. szarwarkiem. Szarwark jest to rodzaj daniny w formie pracy, którą każdy mieszkaniec gminy jest obowiązany uiścić w dniówkach pieszych i konnych na rzecz swej gminy. Praca ta może być odrobiczna również przez dostawę pewnej ilości potrzebnych do robót materiałów.

W miesiącu listopadzie trasy obsługiwane przez Polskie Linie Lotnicze „Lot“ nie uległy zmianie, nastąpił natomiast wyraźny spadek ilości lotów, przebytej drogi oraz ilości przewiezionych pasażerów. Spadek ten dotyczy przede wszystkim lotów wewnętrznych, gdyż ilość lotów zagranicznych w listopadzie wzrosła (z 39 w październiku do 44 w listopadzie). Sytuacja ta została spowodowana obniżką frekwencji, miejsca bowiem w samolotach były wykorzystane tylko w 33%. Słaba była również regularność lotów ze względu na niesprzyjające warunki atmosferyczne. Omawianą sytuację obrazuje tabela 24.

Tabela 24

Polskie Linie Lotnicze „Lot“

Wyszczególnienie	Październik	Listopad
Długość linii w km.	5.090	5.090
Liczba lotów	46*	322
Przebyta w droga w km. .	139.078	98.000
Przewóz pasażerów	6.204	2.474
Przewieziono bagażu kg. .	20.793	12.839
towaru „	0.687	10.274
pocztą „	3.126	6.576

*) dane poprawione

Osobnym działem pracy PLL „Lot“ jest odbudowa portów lotniczych, a przede wszystkim Centralnego Portu Lotniczego na Okęciu.

W chwili obecnej port na Okęciu posiada dwie drogi startowe, jedną długości 1.800 m i szerokości 60 m, drugą długości 1.740 m i szerokości 40 m, drogę objazdową długości ok. 6 km, 15 stisk betonowych dla samolotów, betonową płytę podjazdową, zbiorniki benzynowe na 1.600.000 l benzyny oraz dworzec lotniczy o kubaturze 10.000 m³. Mieszczą się tam: biuro kierownictwa ruchu, biura techniczne, radio, meteo, hala warsztatowa oraz hala pasażerska wraz z Urzędem Celnym i Paszportowym. Całe

pole wzlotów jest wyrównane i odwcdnione.

Poza lotniskiem Okęcie roboty budowlane prowadzone są na lotnisku w Katowicach i we Wrzeszczu pod Gdańskiem.

14. Rynek pieniężny. a) Wkłady.

W listopadzie notujemy po raz pierwszy na przestrzeni całego okresu gospodarki powojennej spadek łącznej sumy kapitałów obcych typu wkładów w bankach pośredniczących. Ogólna suma wkładów terminowych, oszczędnościowych i awistowych w bankach pośredniczących i komunalnych kasach oszczędności wyniosła na koniec listopada 25.217 mil. zł wobec 26.849 mil. na koniec października. Stan wkładów zmniejszył się zatem o 1.632 mil.

Zmniejszenie się tempa przyrostu kapitałów obserwowaliśmy już w miesiącach poprzednich, jednak spadek w cyfrach absolutnych nie był dotychczas notowany i jest zjawiskiem nowym.

Zjawisko to nie cdzwierciedla rzeczywistej sytuacji na rynku pieniężnym. Jak już mówiliśmy w sprawozdaniu z rynku pieniężnego w miesiącu październiku, zarysowała się ostatnio tendencja mniejszego procentowo przyrostu kapitałów na skutek spadku tempa upłynniania rynku przy pomocy kredytów gospodarczych, jednak spadek ogólnej sumy wkładów w listopadzie posiada poza tym zupełnie specjalne przyczyny nie mające nic wspólnego z ogólną tendencją i został spowodowany przelewem kapitałów (UNRRA) z Państwowego Banku Rolnego na rachunki żyrowe Narodowego Banku Polskiego oraz zsalowaniem w Banku Gospodarstwa Krajowego wkładów pochodnych z operacji średnioterminowych z kwotą średnioterminowych kredytów. Każda z powyższych pozycji była wyższa niż ostateczny spadek wkładów w tych instytucjach, tzn., że przyrost kapitałów zarówno w P. B. R., jak i w B. G. K., czy to na skutek normalnego regenerowania się kapitałów z rynku czy też na skutek kreacji pieniądza bankowego był większy niż normalny ubytek, tylko nie mógł skompensować dokonanych przelewów i odpisów specjalnych.

W innych bankach poza Bankiem Gospodarstwa Spółdzielczego stan wkładów na koniec listopada wykazał poważny wzrost. Szczególnie wkłady wzrosły w bankach komunalnych i komunalnych kasach oszczędności.

Do korzystnych zjawisk należy zaliczyć dalszy wzrost wkładów terminowych i oszczędnościowych. Wkłady te wzrosły z 3.774 mil. na

koniec października do kwoty 4.143 mil. na koniec listopada.

b) Kredyty. Ogólna suma udzielonych kredytów na koniec listopada wyniosła 69.178 miln. złotych wobec 66.411 mil. na koniec października. Wzrost akcji kredytowej był zatem nieduży i wynosił w cyfrach absolutnych 2.767 mil. a w stosunku procentowym 4%.

Nieduży relatywnie wzrost ogólnej sumy kredytów był spowodowany spadkiem stanu kredytów bezpośrednich Narodowego Banku Polskiego. Kredyty te w ogólnej sumie zmniejszyły się o 3.373 mil. na skutek spłaty kredytów eksportowych (węgiel) i spłaty kredytów dla przemysłu włókienniczego. Saldo kredytów eksportowych spadło o 2.345 mil. a saldo kredytów udzielonych przemysłowi włókienniczemu obniżyło się o 1.776 mil.

Stan kredytów średnioterminowych łącznie kredytami F. I. O. P. Z. O. i budowlanymi Banku Gospodarstwa Krajowego stanowił na koniec listopada kwotę 20.250 mil.

Kredyty były udzielone (wykorzystane) poszczególnym grupom gospodarczym w następującym stosunku (bez bezpośrednich N. B. P., F. I. O. P. Z. O. i budowlanych B. G. K.):

Tabela 25

Kredyty krótkoterminowe kredyty średnioterminowe w milionach złotych na koniec listopada

	kredyty krótkoterminowe		kredyty średnioterminowe	
	kwota	wg. akcji kredytl.	kwota	% w ogół. akcji kredytl.
Przemysł	9.282	31	8.281	46
Transport i komunik.	230	1	7.965	44
Handel	12.681	42	337	2
Rolnictwo	4.531	15	702	4
Leśnictwo	648	2	23	—
Budownictwo	1.355	5	260	1
Rzemiosło	390	1	1	—
Inne	773	3	588	3
	29.890	120	18.157	100

Łącznie kredyty krótkoterminowe i średnioterminowe

	kwota	% w ogólnej akcji kredytl.
Przemysł	17.562	36
Transport i komunik.	8.195	17
Handel	13.017	27
Rolnictwo	5.233	11
Leśnictwo	671	2
Budownictwo	1.615	3
Rzemiosło	391	1
Inne	1.311	3
	48.045	100

Z tabeli powyższej widzimy, że nawet bez bezpośrednich kredytów obrotowych N. B. P. (18.952 mil. — ult. listopada) finansujących produkcję i obrót krajowy i zagraniczny 4-ch przemysłów kluczowych, a mianowicie węglowego, hutniczego, włókienniczego i taboru kolejowego udział przemysłu i handlu w kredytach bankowych jest najpoważniejszy.

Kredyty refinansowe Narodowego Banku Polskiego wzrosły w listopadzie do kwoty 28.661 mil. Wzrost kredytów refinansowych był w listopadzie stosunkowo duży i wynosił w cyfrach absolutnych 7.118 mil. a w stosunku procentowym 33%.

Kredyty refinansowe krótkoterminowe wzrosły o 3.623 mil. do kwoty 15.104 mil. a kredyty refinansowe średnioterminowe wzrosły o 3.459 mil. do kwoty 13.557 mil.

Średnia refinansowania operacji kredytowych banków pośredniczących i komunalnych kas oszczędności wynosiła w listopadzie 57,0%. Stosunek ten posiada w ostatnich miesiącach tendencję stałego wzrostu.

c) *Żyro*. Stan obrotów na rachunkach żyrowych w Narodowym Banku Polskim wzrósł w listopadzie o 20.586 mil. do kwoty 275.371 mil. W stosunku procentowym wzrost obrotów wynosił 8% wobec 22% w miesiącu poprzednim.

Obroty bezgotówkowe stanowiły 90,8% obrotów ogólnych a w cyfrach absolutnych kwotę 249.814 mil. Stosunek obrotów gotówkowych i bezgotówkowych poprawił się w listopadzie na korzyść obrotów bezgotówkowych o 1,4%.

Stan pozostalości na rachunkach żyrowych wynosił na koniec listopada 18.949 mil. i wzrósł w porównaniu ze stanem z października o 2,8%.

Z porównania wzrostu obrotów (8%) i wzrostu pozostalości (2,8%) widoczne jest w listopadzie zwiększenie szybkości obrotów na rachunkach żyrowych.

d) *Bilety skarbowe. Premiowa Pożyczka Odbudowy Kraju*. Sprzedaż biletów skarbowych I Em. po uwzględnieniu wymiany na gotówkę wyniosła na koniec października 920 mil., II Em. 1.679 mil. Łącznie sprzedaż wyniosła 2.599 mil. W porównaniu ze stanem z końca października stan sprzedaży powiększył się o 97 mil.

Stan przedpłat i wpłat na P. P. O. K. zamykał się na koniec listopada kwotą 4.329 mil. wobec 4.285 mil. na koniec października. Wpływy na P. P. O. K. wzrosły w listopadzie o 44 mil.

Łącznie wpływy Skarbu ze sprzedaży biletów skarbowych i wpłat na P. P. O. K. wynosiły w listopadzie 141 mil.

15. *Praca, płace i ceny*. a) W miesiącu sprawozdawczym Urzędy Zatrudnienia zarejestrowały 57,668 poszukujących pracy, zapośredniczyły 45,430 osób na 53,793 zgłoszonych wolnych miejsc. Ilość zarejestrowanych osób, pozostałych na nowy okres, wyraża się cyfrą 77,454 a ilość wolnych miejsc 25.916. Poniższa tabela przedstawia działalność Urzędów Zatrudnienia w poszczególnych okresach na dz. 1.XII.46 r.

Tabela 26

Stan rynku pracy na dz. 1.XII.46

Obód	Zarejestrowano poszukujących pracy		Zgłoszono wolnych miejsc		Zapośredniczono		Pozostało wolnych miejsc łącznie z poprz. mies.	
	mężczyzn	kobiet	mężczyzn	kobiet	mężczyzn	kobiet	mężczyzn	kobiet
Białystok	84	72	84	1	9	3	509	11
Bydgoszcz	3.013	1.705	2.461	1.400	2.243	1.130	597	251
Gdańsk	1.485	480	2.071	474	1.909	445	706	91
Katowice	11.974	4.051	12.283	3.368	11.332	3.307	4.305	764
Kraków	1.776	689	1.619	565	1.546	853	6.901	219
Lublin	291	247	207	131	147	101	877	478
Łódź	5.191	4.317	3.571	3.075	2.828	2.124	7.6	490
Olsztyn	224	93	320	78	104	34	1.347	302
Poznań	2.674	2.373	2.109	1.396	1.840	1.192	1.107	410
Radom	2.3	965	1.604	551	1.604	551		
Rzeszów	418	141	964	171	488	80	649	20
Szczecin	1.492	237	2.332	493	1.406	425	915	68
Warszawa	3.022	1.253	2.953	710	2.623	444	100	22
Wrocław	4.633	2.420	6.636	2.116	4.426	2.234	4.153	578

W dziedzinie zatrudnienia poważny odsetek stanowi liczba kobiet poszukujących pracy. Ministerstwo Pracy i Opieki Społecznej opracowuje projekt szkolenia kobiet w przemyśle włókienniczym, konfekcyjnym, spożywczym itp. oraz w komunikacji, żegludze i budownictwie. W okresie szkolenia kobiety pobierałyby zasiłek z kredytów byłego Funduszu Pracy.

W okresie szkolenia kobiety pobierałyby zasiłek i szeregu prac sezonowych na okres zimy zwiększyła się podaż rąk roboczych, zwłaszcza niewykwalifikowanych. Mimo to na rynku pracy w dalszym ciągu odczuwa się brak fachowców. Znaczne zapotrzebowanie na tkaczy, dziewiarzy itp. wykazuje przemysł włókienniczy, w związku z przejściem pewnych gałęzi do produkcji na dwie zmiany. Z konieczności przemysł włókienniczy zmuszony jest zatrudniać robotników niewykwalifikowanych, uzupełniając swoje kadry pracownicze spośród robotników sezonowych. Szereg zakładów i przedsiębiorstw prowadzących roboty sezonowe, pragnąc zapewnić sobie pracowników na przyszły rok nie zwalnia swych robotników, a zatrudnia ich przy robotach wewnętrznych, przy porządkowaniu i przygotowywaniu materiałów na przyszły okres prac.

Od dłuższego czasu na rynku pracy występuje zjawisko porzucania pracy przez nauczycieli i urzędników administracji państwowej i przechodzenia do spółdzielczości, przemysłu, względnie do prywatnych przedsiębiorstw. Zamierzone podniesienie płac nauczycielskich zlikwiduje powyższy ujemny stan rzeczy. Konkurencyjność oferowanych warunków płacy w werbowaniu cenniejszych jednostek przez poszczególne instytucje oraz różny poziom płac realnych przy równych kwalifikacjach, wpływa na coraz to większą fluktuację elementu pracowniczego. Drugim znamienym objawem rynku pracy, to kumulowanie w jednym ręku kilku zajęć zarobkowych, co ujemnie wpływa na wydajność pracy, a jest wynikiem skromnych uposażeń nie pokrywających w dostatecznym stopniu kosztów utrzymania.

Celem uzupełnienia i powiększania kadr fachowców, Ministerstwo Przemysłu przystąpiło tuż po wyzwoleniu do intensywnego szkolenia nowych pracowników. W ramach szkolnictwa zawodowego prowadzonego przez to Ministerstwo czynnych jest 350 uczelni oraz około 400 kursów fachowych, trwających od 3 do 6 miesięcy. Łączna liczba uczniów w szkołach zawodo-

wych, podległych Ministerstwu Przemysłu, przekracza w br. 34.000 osób wobec 6.000 uczniów w 1945 r., a liczba słuchaczy przeszkolonych na kursach wynosi ponad 14.000 wobec 700 osób w roku 1945. Trzyletni plan szkolnictwa zawodowego przewiduje, że w szkołach zawodowych — przemysłowych znajdować się będzie w r. 1949 około 120.000 osób.

Z dniem 1 listopada br. weszła w życie umowa zbiorowa w przemyśle skórzanym. Umowa przewiduje cdmieny system płac dla przemysłu garbarskiego i obuwianego. W przemyśle garbarskim obowiązuje system płac gotówkowych określających wysokość stawek robotniczych za godzinę od 5,60 do 10,— zł. Ponadto robotnicy i pracownicy umysłowi przy wykonaniu miesięcznego planu produkcji w 100% otrzymują premię, na którą przeznaczają się 3% wykonanej produkcji. Premie wypłacane będą w gotówce, zamiast jak dotychczas w naturze. Pracownicy mają prawo do kupna co kwartał na osobiste cele konsumpcyjne 0,75 kg skóry twardej oraz co pół roku 0,4m. kw. skóry miękkiej po cenach sztywnych. Natomiast w przemyśle obuwianym obowiązują płace różnicowane, w zależności od rodzaju wykonywanej pracy. Pracownicy fizyczni zatrudnieni w produkcji fabrycznej (szewcy) pracują akordowo bez premii. Przeciętny zarobek tego rodzaju pracownika wynosi ok. 7.000 zł miesięcznie przy średniej normie wydajności. Pracownicy zatrudnieni w działach pomocniczych (ślusarze, tokarze i inni) otrzymują wynagrodzenie w skali od 8,50 do 20,— zł za godzinę, a ponadto premie pieniężne w wysokości do 90% zarobku zasadniczego. Stawki płac dla pracowników gospodarczych (murarze, blacharze, szklarze itp.) wynoszą od 8,— do 16.50 zł za godzinę plus premia pieniężna w wysokości do 50% zarobku zasadniczego. Ponadto wszyscy pracownicy przemysłu obuwianego otrzymują 1 parę obuwia roboczego rocznie i jedną parę zelówek co dwa miesiące po cenach komercyjnych. Na ogół nowe stawki płac są wyższe od dotychczasowych. Układ zawarty pomiędzy Centralnym Zarządem Przemysłu Skórzanego i Zarządem Głównym Związku Zawodowego Robotników i Pracowników Przemysłu Skórzanego obowiązuje do dnia 28 lutego 1947 roku z automatycznym w razie niewypowiedzenia przedłużeniem na dalsze 3 miesiące.

W miesiącu sprawozdawczym podpisane zostały umowy zbiorowe dla pracowników prze-

mysłów: ceramicznego, dla pracowników zatrudnionych w kamieniołomach i w przemyśle cementowym. Podwyżki wynoszą od 20 do 28% dotychczasowych płac.

Zamierzenia Mieszanej Komisji Płac mające na celu uregulowanie wynagrodzeń pracowni-
czych w skali ogólnokrajowej pomimo pewnych dodatnich osiągnięć, nie wydały spodziewanych wyników. Nadal istnieje dysproporcja i nierównomierność uposażeń w poszczególnych gałęziach gospodarki narodowej. W ciągu ostatnich tygodni został opracowany dekret Rady Ministrów o ustaleniu i kontrolowaniu cen. W związku z tym Rada Ministrów powzięła 14 listopada br. uchwałę — celem stabilizacji poziomu cen — zabraniającą podwyższania cen na jakiegokolwiek świadczenia w sektorze państwo-

wym i samorządowym. W szczególności uchwała zabrania samorządom podwyższania na własną rękę cen elektryczności, gazu, przejazdów tramwajowych itp.

b) *Ceny.* W miesiącu sprawczdawczym należy zanotować dalszy wzrost cen zarówno artykułów żywnościowych, używek, jak i artykułów przemysłowych. Wzrost cen artykułów przemysłowych postępował szybciej aniżeli cen artykułów rolniczych powodując dalsze rozwarcie „nożyc cen” na tym odcinku.

Ogólny wskaźnik cen wolnorynkowych w Warszawie podniósł się w omawianym okresie około 10,6%. Ogólne wskaźniki kosztów wyżywienia w listopadzie w stosunku do drugiej połowy października br. wzrosły: w Warszawie

Tabela 27

Ceny artykułów żywnościowych w niektórych większych miastach

(w złotych)

Miejscowość	Czasokres 1946	Chleb pytl.	Mąka psz.	Kasza jęczm.	Ziemniak	Masło	Ślonina	Wieprzo- wina	Woło- wina	Jaja	Cukier
		1 kg	1 kg	1 kg	1 kg	1 kg	1 kg	1 kg	1 kg	1 szt	1 kg
Warszawa	1—15.11	50	70	45	8	500	350	250	220	25	180
	16—30. „	50	75	50	9	470	300	260	200	23	180
Łódź	1—15.11	46,5	65	27,66	5,58	396,14	337,5	280	195	18,24	175
	16—30. „	49,79	65	27,66	6,33	461,24	327,5	280	195	23,35	177,5
Kraków	1—15.11	32	70	35	8	500	320	250	180	23	180
	16—30. „	32	70	35	8	550	320	250	180	23	175
Katowice	1—15.11	35	45	35	8	540	400	260	240	20	180
	16—30. „	35	68	35	8	550	350	280	245	25	180
Poznań	1—15.11	—	58	30	6	500	360	260	240	22	180
	11—30. „	—	62	30	6	500	340	260	240	24	180
Lublin	1—15.11	20	56	45	7	420	300	220	150	20	175
	16—30. „	21	60	50	8	460	300	200	150	25	175

Tabela 28

Wskaźnik kosztów wyżywienia w niektórych większych miastach 12. 5.—9. 6. 45=100

Czasokres	Warszawa	Łódź	Kraków	Białystok	Lublin	Bydgoszcz	Gdynia	Katowice	i. ozn.
1—15.11.46	115	106	134	99	150	135	113	96	138
16—30.11.46	116	114	138	105	157	138	107	105	142

Koszty wyżywienia w okresie od 12.5 — 9.6.45 przyjęto za 100 oddzielnie dla każdego miasta. Stąd porównywalność co do wysokości wskaźników pomiędzy poszczególnymi miastami nie istnieje. Można porównywać tylko stopień wzrostu względnie spadku.

o 9,7%, w Łodzi o 4,6%, w Krakowie o 8,3%, w Białymstoku o 9,6%, w Lublinie o 8,6%, w Rzeszowie o 7,6%, w Bydgoszczy o 6,1%, w Gdyni o 6,4%, w Katowicach o 10,8%, w Poznaniu o 4,2%, w Legnicy o 4,2%, w Olsztynie o 17,2%. Jedynie we Wrocławiu ogólny wskaźnik cen żywnościowych spadł o 4,7%.

Podniosły się ceny wszystkich grup artykułów żywnościowych. Najsilniej jednak zwyżkowały ceny warzyw, następnie artykułów mącznych, nieznacznie ceny tłuszczów i mięsa. Przeciętna w kraju cena chleba w listopadzie, w porównaniu do drugiej połowy października br., wzrosła około o 5,8%, mąki pszennej ok.

o 4,6%, kaszy jęczmiennej ok. o 10,1%, fasoli ok. o 7,4%, ziemniaków ok. o 7,6%, marchwi ok. o 11,8, masła ok. o 6,5%, wieprzowiny ok. o 0,4%, wołowiny ok. o 1%, mleka ok. o 10,4%, jaj ok. o 46,1%. Natomiast cena słoniny spadła ok. 2,3%. Ceny cukru kształtowały się na poziomie niezmiennym.

Z artykułów nieżywnościowych przeciętna cena w kraju nici w listopadzie, w stosunku do drugiej połowy października br., wzrosła ok. 54,5%, kretonu ok. 6,2%, zelówek ok. 12,4%, węgla ok. 6,6%.

Ceny wolnorynkowe ziemiopłodów kształtowały się w listopadzie br. następująco: żyto za 100 kg od 1.700 do 2.300 zł, pszenica od 3.000

do 4.000 zł, jęczmień kaszowy od 1.100 do 2.300 zł, owies od 1.000 do 2.000 zł.

Zwyżka cen pewnych artykułów w okresie jesiennym ma niewątpliwie swe uzasadnienie (sezonowość, roboty polne itp.). Wzrost cen artykułów przemysłowych wpłynął bezsprzecznie na rolnicze ceny wolnorynkowe. Z drugiej strony producent rolny, zwolniony od świadczeń na rzecz Państwa, nie spieszył się z dostarczaniem produktów rolnych na rynek, wywołując tym zmniejszoną podaż: stały wzrost cen. Nie małe znaczenie na wzrost cen miał również czynnik psychiczny, umiejętnie wykorzystany przez spekulantów gospodarczych.

Tabele 27 i 28 przedstawiają ceny artykułów żywnościowych w listopadzie oraz wskaźniki kosztów wyżywienia.

Z BIEŻĄCYCH ZAGADNIEN GOSPODARCZYCH

Dr. Stefan Perczyński.

PRZEGLĄD RYNKÓW ZAGRANICZNYCH

a) *Ogólna sytuacja gospodarcza.* Głównym celem większości krajów po zakończeniu działań wojennych było zwiększenie produkcji pokojowej. Dążenie to nabierało zasadniczego znaczenia również z punktu monetarnego, gdyż wzrost podaży dóbr i usług umożliwiał wchłonięcie nadmiaru środków płatniczych, jakie zaciążyły na rynkach, wywołując mniej lub więcej ostrą zwyżkę cen.

Druga wojna światowa pogorszyła sytuację finansową wielu krajów europejskich, głównie pod wpływem rabunkowej eksploatacji Niemiec, które wywożąc z krajów okupowanych towary i urządzenia produkcyjne emitowały jednocześnie olbrzymie ilości nowych banknotów.

Suma banknotów w okresie wojny w krajach okupowanych zachodnio-europejskich powiększyła się przeciętnie 3 — 5-krotnie, we wschodnio-europejskich 6 — 20-krotnie, wyłączając Grecję, gdzie emisja pieniężna przyjęła rozmiary hyperinflacyjne. Głównym zadaniem powojennych reform monetarnych w tych krajach było przede wszystkim zmniejszenie obiegu pieniężnego oraz ustalenie jednolitej waluty w miejsce cyrkulujących różnych jednostek okupacyjnych. Dla osiągnięcia tego celu zastosowano bądź unieważnienie starych banknotów i zastąpienie ich przez nowe, bądź częściowe zamrożenie starych banknotów na kontach ban-

Wrost obiegu banknotów jednostek odpowiednich walut w niektórych krajach europejskich w mil.

Kraje	S t a n n a		
	30. VI. 1936 r.	w chwili wyzwolenia	30. III. 1946 r.
Belgia	22.212	100.319 (VIII 1944)	72.833
Bułgaria	2.891	40.700 (IX „)	74.848
Czechosłowacja	10.740	64.474 (V 1945)	35.289
Dania	446	1.700 (IV „)	1,5 2
Finlandia	2.200	14.308 (IX 1944)	17.323
Francja	122.611	632.000 (VIII „)	613.434
Grecja	8.002	2.500.000.000 (XI „)	258.419
Holandia	1.045	5.517 (IV 1945)	2.468
Jugosławia	7.786	150.000 (konc. 1944)	
Norwegia	475	3.021 (IV 1945)	1.532
Rumunia	38.683	228.000 (IX 1944)	1.552.115
Węgry	885	10.672 (XI „)	34.001.600
Włochy	19.411	285.000 (V 1945)	384.204

kowych zablokowanych, względnie wycofanie części dawnych pieniędzy w postaci pożyczki przymusowej. Wykorzystywanie emisji pieniężnej na cele nieprodukcyjne — najczęściej na pokrycie znacznych deficytów budżetowych — oraz inne niesprzyjające czynniki gospodarczo-polityczne utrudniały jednak osiągnięcie stabilizacji walut. Obieg pieniężny, a z nim ceny wykazywały w ciągu 1946 r. tendencje wzrostu. Sytuacja walutowa była jeszcze chaotyczna na całym świecie. Położenie na rynku pie-

nieżno-walutowym komplikowały nadal ustalone sztucznie przez państwa ceny towarowe i kursy walutowe, nie odzwierciedlające podaży i popytu na rynku wewnętrznym oraz na rynku dewiz i walut zagranicznych.

Drugim ważnym zagadnieniem, związanym z reformami monetarnymi po wojnie w krajach europejskich, było ustalenie wzajemnego stosunku wymiennego nowych walut, gdyż w czasie wojny oficjalne kursy wymienne odbiegały znacznie od kursów czarnogieldowych, odzwierciedlających spadek wartości zewnętrznej większości walut. Problem ustalenia kursów walutowych wiązał się ściśle z koniecznością wznowienia i rozszerzenia wymiany towarowej w skali międzynarodowej. Wznowienie kredytów zewnętrznych, wobec zubożenia większości krajów europejskich, stało się koniecznością. Kredyty i pożyczki zagraniczne w okresie dwuletnim czerwiec 1944 — 1946 wyniosły ca 12 miliardów dol. Były one dokonywane między rządami odnośnych krajów, a środki pochodziły ze źródeł publicznych. Te oficjalne operacje kredytowe miały w głównych zarysach podwójny charakter. Pierwszy rodzaj kredytów, udzielanych wzajemnie pod formą pożyczek na rachunkach bieżących w bankach centralnych, wynikał z układów płatniczych, zawartych pomiędzy poszczególnymi rządami europejskimi, względnie działającymi w ich imieniu bankami centralnymi. Drugi rodzaj pożyczek, kilkakrotnie większych w rozmiarach udzielanych przez kraje wierzycielskie, nosił charakter przeważnie kredytów długoterminowych. Operacje kredytowe prywatne w skali międzynarodowej pozostawały nadal w ramach bardzo ograniczonych. Banki prywatne wielu krajów podjęły jednak już kontakt z bankami zagranicznymi, organizując ułatwienia kredytowe według normalnych zasad bankowych. Banki te finansują handel zagraniczny przyznając kredyt eksporterom i importerom w walucie krajowej.

Światowy handel zagraniczny wykazuje stały wzrost. Wzrost eksportu w porównaniu do okresu przedwojennego, czy zeszłorocznego dotyczy zarówno wartości jak i objętości. Najsilniej wzrósł eksport państw amerykańskich i tych europejskich, które nie brały udziału w wojnie, aczkolwiek w porównaniu do cyfr z przed paru miesięcy, największy wzrost eksportu wykazały właśnie kraje europejskie, które wciągnięte zostały do działań wojennych. W

światowym imporcie obserwuje się nierównomierne rozłożenie. Stany Zjednoczone, których obecny eksport jest przeszło trzykrotnie większy od przedwojennego, importują w porównaniu do tego okresu tylko dwukrotnie więcej. Wynikająca z tego nadwyżka eksportowa — ca 400 miln. dol. miesięcznie — bilansowana jest eksportem kredytowym i unrrcowskim. Podobną tendencję rozwojową tylko w mniejszym rozmiarze, wykazuje handel zagraniczny pozostałych państw amerykańskich.

Struktura handlu zagranicznego państw amerykańskich znajduje wyjaśnienie w zmniejszeniu się potencjału gospodarczego krajów europejskich oraz w ogromnych potrzebach, związanych z odbudową powojenną tych ostatnich. Prawie wszystkie alianckie państwa europejskie wykazują import znacznie większy od eksportu. Kraje te dążą jednocześnie do zwiększenia produkcji, aby osiągnąć nową równowagę między zaopatrzeniem w towary i usługi a wolumenem pieniężnym. Już od chwili wyzwolenia, większość krajów europejskich wykazuje stały i znaczny wzrost wytwórczości — Francja i Finlandia od jesieni 1944 r., Belgia od pierwszych miesięcy 1945 r., Dania i Norwegia od środka 1945 r.

Cechą charakterystyczną pierwszoc rocznej wytwórczości powojennej był wzrost krzywej produkcji w krajach europejskich przy jednoczesnej regresji w U. S. A. i Kanadzie. Jednak volumen produkcji w tych ostatnich utrzymywał się na poziomie znacznie wyższym od maksymalnego przed wojną, podczas gdy w krajach europejskich wytwórczość dość jeszcze daleko była od stanu przedwojennego.

Zwiększenie normalnej produkcji powojennej w Europie wymaga jeszcze nadal obfitszego zaopatrzenia w węgiel, surowce i urządzenia wytwórcze. Większość krajów europejskich odczuwa obecnie niedostatek węgla, spowodowany zmniejszeniem jego wydobycia w centralnych rejonach węglowych, szczególnie w brytyjskiej strefie okupacyjnej w Niemczech zachodnich oraz w Anglii. Produkcja węgla w Niemczech zachodnich osiągnęła zaledwie 40 % poziomu przedwojennego (przeciętna roczna wydobyć w 1935 — 38 r. 135 miln. ton). Wydobyć węgla w W. Brytanii spadło o ca 35 miln. ton rocznie w stosunku do stanu przedwojennego 229 miln. ton, t.j. o przeszło 15 %. Według obliczeń przedstawionych przez Europejską Organizację Węglową, potrzeby wewnętrzne W. Brytanii w

1946 — 1947 r. przekroczyć jej wydobycie węgla o ca 10 mln. ton. W rzeczywistości Anglia eksportowała w pierwszym półroczu 1946 r. w skali rocznej ca 5 mln ton wobec 40 mln. ton węgla w latach 1935 — 1938. Stwarza to pomyślne widoki dla polskiego eksportu węgla, który wynosi obecnie ok. 12 mln. ton, przy globalnej produkcji węgla w rb. ca 47 mln. ton w skali rocznej. Przy projektowanym wydobyciu węgla w 1947 r. w ilości 60 mln. ton, a do 1950 r. do 90 mln. ton, Polska będzie w stanie eksportować ca 50 mln węgla rocznie, czyli znacznie więcej niż Anglia przed wojną. Znaczną ulgę w sytuacji opałowej krajów europejskich, szczególnie Włoch i Francji, przyniosły wysyłki węgla w wysokości ca 3 mln ton miesięcznie przez U. S. A., gdzie produkcja w skali rocznej ustaliła się w pierwszych miesiącach 1946 r. na poziomie 620 mln. ton. Strajk górników w kwietniu 1946 r., a szczególnie w listopadzie br. pogorszył bardzo poważnie sytuację. Ostatni amerykański strajk węglowy zagraża też bardzo poważnie na odcinku aprowizacyjnym krajom europejskim, zależnym od dostaw żywnościowych U. S. A.

Ciężka sytuacja aprowizacyjna krajów europejskich utrudnia znacznie odbudowę ich przemysłu. Brak środków spożywczych oraz ich wysoka cena wpływa nader ujemnie na wydajność pracy. Druga wojna światowa pochłonęła w Europie wszystkie zapasy żywności, a jednocześnie spowodowała poważne straty w rolnictwie, w ludziach, w pogłowie i inwentarzu martwym. Zbiory pszenicy i żyta spadły z ilości przedwojennej ca 60 mln. ton rocznie do 31 mln. ton w 1945 r. W latach 1945 — 1946 dużą część zasiewów zniszczyła posucha. Należy zaznaczyć, że finansowanie przez U. S. A. dostaw unrowskich ulżyło w znacznym stopniu ciężkiemu położeniu żywnościowemu krajów europejskich. Zakończenie działalności UNRRA z końcem grudnia 1946 r., wskutek odmowy Kongresu amerykańskiego co do dalszego finansowania tej organizacji, zmusi prawdopodobnie wiosną 1947 r. państwa europejskie, zrujnowane wojną i nie będące jeszcze w stanie pokryć importu żywności swoim eksportem, do ubiegania się o kredyt amerykański w postaci środków żywnościowych.

Spośród międzynarodowych organizacji gospodarczych, poza przejściowo działającą UNRRA, należy wymienić Organizację Żywnościową i Rolniczą, Międzynarodowy Fundusz

Monetarny, Międzynarodowy Bank Odbudowy i Rozwoju oraz Międzynarodową Organizację dla Handlu i Zatrudnienia. Organizacje te powstały jako wyraz międzynarodowej współpracy gospodarczej.

Organizacja Żywnościowa i Rolnicza F. A. O. (Food and Agriculture Organisation) ma działać w kierunku polepszenia stanu odżywiania ludności drogą powiększenia produkcji i organizowania dystrybucji. Zagadnienie regulowania podaży artykułów żywnościowych będzie wiązało się m. i. z problemem zakupów interwencyjnych w skali międzynarodowej.

Międzynarodowy Fundusz Monetarny, jako instytucja rozrachunkowa, ma stworzyć taki system pieniężno-walutowy, który sprzyjałby jak najdoskonalej rozwojowi gospodarczemu: produkcji, konsumpcji i pełnemu zatrudnieniu we wszystkich krajach. W tym celu Bank będzie dążył do zlikwidowania nacjonalizmów walutowych, ustalenia i stabilizacji kursów walut, umożliwienia wymiany międzynarodowej na sposób rozrachunkowy, słowem — do stworzenia międzynarodowej współpracy na odcinku walutowym oraz odtworzenia światowego rynku wymiany i światowych cen.

Międzynarodowy Bank Odbudowy i Rozwoju ma na celu współpracę w dziedzinie międzynarodowych kredytów długoterminowych. Ma on pomagać w odbudowie i rozwoju gospodarczym krajów przez udzielanie kredytów, względnie gwarancji kredytowych na cele inwestycyjne, które służyć będą podniesieniu zdolności produkcyjnej krajów zniszczonych, stopy życiowej ich społeczeństw i rozwoju wymiany międzynarodowej. Praktyczne możliwości Banku są narazie ograniczone z braku rozporządzalnych sum. Bank otrzymał już wnioski wielu krajów o przyznanie wysokich pożyczek. Należy przypuszczać, iż żadne z państw, które wystąpiły o udzielenie kredytów, nie uzyska pożyczki w żądanej wysokości.

Międzynarodowa Organizacja dla Handlu i Zatrudnienia (International Trade and Employment Organisation) ma popierać międzynarodową współpracę w dziedzinie wymiany przez stworzenie warunków dla możliwie największych międzynarodowych obrotów towarowych i dla podniesienia względnie osiągnięcia wynikającego z tych obrotów pełnego zatrudnienia i dobrobytu wszystkich członków. Propozycje przyszłej wymiany międzynarodowej, będące wyrazem obecnej doktryny gospodarczej

U. S. A., zostały przedstawione przez Stany Zjednoczone do przyjęcia W. Brytanii w związku z udzieleniem Anglii wielkiej pożyczki dolarowej (3.750 mln. dol.). Propozycje, oznaczające zwrot od dotychczasowych nacjonalizmów gospodarczych do międzynarodowego liberalizmu gospodarczego, uznającego w wymianie towarowej konkurencję zasadniczo tylko na podstawie możliwości gospodarczych partnerów, są korzystne przede wszystkim dla U. S. A., które rozporządzają potężnym, najbardziej nowoczesnym, a więc nadzwyczaj wydajnym aparatem produkcyjnym.

Wzrost wydajności produkcyjnej, nadmiar dóbr ponad potrzeby wewnętrzne, zmusza kapitały amerykańskie do penetrowania na rynkach zagranicznych. Z drugiej strony Anglia, celem pokrycia dostaw niezbędnych surowców i artykułów żywnościowych, zmuszona jest do forsowania eksportu swoich wyrobów. Możliwości eksportowe U. S. A. i Anglii uwarunkują prawdopodobnie w wielkim stopniu rozwój produkcji przemysłowej tych krajów. Należy zaznaczyć, że chociaż zapotrzebowanie rynku światowego na artykuły przemysłowe jest bardzo wielkie, to jednak zdolność nabywczą krajów zniszczonych wojną jest nader niska. Kraje zniszczone wojną zmuszone są wykorzystywać bardzo oszczędnie swoje skromne rezerwy walutowe w postaci złota i dewiz.

Przy badaniu zapasów złota w poszczególnych krajach widać, że druga wojna światowa doprowadziła w końcu do lepszej repartycji tego metalu, niż się zanosilo.

Stany Zjednoczone mają obecnie nieco tylko więcej od połowy światowego zapasu złota monetarnego, w stosunku do ca 70% w 1941 r. Ogólnie zapasy złota wzrosły w krajach neutralnych — europejskich i środkowo-południowych Ameryki. Po zakończeniu działań wojennych od wpływ złota notują nadal kraje europejskie, które wzięły udział w wojnie. Produkcja złota w świecie osiągnęła swój punkt kulminacyjny w 1940 r. — 41 mln. uncji czystego złota; następnie wykazała stopniowy spadek, wynosząc w r. 1945 — 27 mln. uncji w porównaniu do 19 mln. w latach 1921 — 1929.

b) Kraje wschodnio-europejskie
Kraje wschodnio-europejskie wykazały po ustaniu działań wojennych, podobnie jak po pierwszej wojnie światowej, największy w Europie chaos monetarny oraz wybujały poziom cen.

Zasadniczą przyczyną tego stanu była eksploatacyjna polityka okupanta, prowadzona bardziej bezwzględnie niż w krajach zachodnich, z drugiej zaś strony wprowadzanie nowych walut na terytoria poszczególnych krajów w związku z dokonywanymi tam zmianami granic. Rabunkowa gospodarka Niemiec siłą rzeczy musiała spowodować w tych krajach inflację, ostry wzrost cen oraz spadek wartości zewnętrznej pieniądza. Zastosowanie energicznych środków zaradczych stało się palącą i nieodzowną koniecznością, to też wysiłek nowych rządów, poza odbudową, podjęciem i rozszerzeniem produkcji, skierował się przede wszystkim ku uporządkowaniu stosunków pieniężnych.

Pokładane w reformach pieniężnych nadzieje szybkiej odbudowy finansowej, a nawet i gospodarczej, okazały się najczęściej zawodne. Przeprowadzone reformy monetarne ujednoliciły wprawdzie wszędzie obieg pieniężny oraz sterylizowały większość płynnych zasobów społeczeństwa, nagromadzonych w okresie wojny. Sterylizacja środków pieniężnych hamowała znacznie inflacyjny ruch cen oraz utrudniała dokonywanie operacji czarnorynkowych, nie wykluczała jednak możliwości nowych emisji na cele budżetowo-konsumcyjne. Doświadczenia ostatnie w Grecji i na Węgrzech oraz częściowe zaburzenia pieniężne w niektórych pozostałych krajach dowodzą, że utrwalenie sprawnego systemu pieniężnego uzależnione jest w wielkiej mierze od odtworzenia klasycznej równowagi popytu i podaży dóbr oraz uprawiania takiej polityki społeczno-gospodarczej, która zmierza do zwiększenia w społeczeństwie zaufania odnośnie przeprowadzanych reform.

c) Czechosłowacja.

Reforma walutowa Czechosłowacji, przeprowadzona na podstawie dekretu z października 1945 r., a wzorowana na odnośnych reformach krajów zachodnio-europejskich, miała na celu wprowadzenie jednolitej waluty obiegowej, zmuszenie społeczeństwa do pracy przez uzależnienie od dochodów z płacy zamiast zużywania nagromadzonych oszczędności, oraz zlikwidowanie czarnego rynku w drodze pozbawienia publiczności wolnej gotówki, przeznaczanej do tego czasu na płacenie nadmiernie wygórowanych cen. Na miejsce wycofanej waluty wyemitowano w ograniczonej ilości nowe korony czeskie po 500 koron cz. na osobę, przy parytecie

deklarowym 1 dol. = 50 koron cz. Wszystkie wkłady bankowe w starej walucie zostały z dniem 1.XI. 1945 r. zablokowane; dozwolone wypłaty z tych rachunków dla przedsiębiorców, instytucyj i związków nie mogły zasadniczo przekraczać sumy ich płatności miesięcznych. Dodatkowe wypłaty dokonywane były tylko przy udowodnieniu, że podejmowane sumy były konieczne na normalne transakcje bieżące, z wykluczeniem celów inwestycyjnych i spłat zobowiązań. Ogólny obieg banknotów, który na 31.VIII. 1945 r. wynosił 40,4 mld. koron starych, a bezpośrednio przed ukazaniem się dekretu konwersyjnego spadł do 29,5 mld. na 15.X. 1945 r., został obniżony na skutek wymiany do 19,6 mld. nowych koron na 23.XI. 1945 r. Była to najniższa suma, gdyż w następnych miesiącach obieg pieniężny wykazywał stałą tendencję wzrostu, osiągając już na 31.XII. 45 r. — 26,4 mld., na 7.III.46 r. — 31 mld., a na 31.X.46 r. — 39,6 mld. koron cz., tj. prawie poziom z sierpnia 1945 r.

Narodowy Bank Czechosłowacki — w milionach koron czeskich.

Stan rachun. na dzień	Złoto	Należności zagr.	Portfele weksl.	Poż. zastawowe	Obieg banknotów	R-ki bieżące	
						Nowe	Stare
7.6.1946	1518	1.853	776	5.328	34.217	8.700	74.187
7.7. "	1518	1.937	583	5.329	35.920	7.986	71.619
7.8. "	1518	2.072	557	5.328	36.421	8.780	70.372
7.9. "	1519	2.154	747	5.328	38.257	8.136	69.447
30.9. "	1519	2.059	936	5.330	39.227	7.953	68.474
31.10. "	1520	2.297	1.075	4.439	39.602	7.203	67.362

Zapasy dewiz w Nar. Banku Czechosłowackim wykazały, z wyjątkiem przejściowego spadku w drugiej połowie września r. ub., stały wzrost, wynoszący dla całego okresu 7.VI — 31.X. 1946 r. ca 24%. Wzrost ten wiązał się z pomyślnym rozwojem handlu zagranicznego Czechosłowacji.

Obroty towarowe Czechosłowacji z zagranicą w milionach kor. czeskich

	Czerwiec 1946	Lipiec 1946	+ wzrost — obniżka	1.I-31.VII. 1946
Eksport	926	1.380	+ 454	5.309
Import	764	758	— 6	3.957
Nadwyż. eksp.	162	622	+ 460	1.352

Wybitnie dodatni bilans handlowy Czechosłowacji przyczyniał się wprawdzie do wzmocnienia sytuacji dewizowej, nie mniej jednak

wymiana towarowa z zagranicą nie osiągnęła jeszcze w końcu lipca 1946 r. — 25% wartości przedwojennej, nie uwzględniając w tym prawie trzykrotnego wzrostu cen w stosunku do przedwojennych. Dość korzystnie kształtowała się struktura składników wymiany — wyroby gotowe w eksporcie stanowiły już 57%, a surowce i półfabrykaty 22% wartości całego przewozu. Analizując kierunki handlu zagranicznego widoczne jest, że Czechosłowacja ciąży więcej ku Zachodowi, przy czym jej wymiana towarowa rozkłada się na większą ilość rynków. Podczas gdy wywóz kieruje się przede wszystkim ku Szwajcarii, głównym dostawcą stała się po wojnie Rosja, dzięki czemu Czechosłowacja dysponuje nadwyżką eksportową, a więc i dewizami zachodnimi, wykazując jednocześnie zadłużenie importowe w stosunku do partnera wschodniego.

Przeznaczenie eksportu czechosłowackiego w liczb. procent. wartości

Kraje	1937 r.	1943 r.	1945 r.	1-3.1946r.
Z. S. R. R.	1	—	14	18
Niemcy	15	100	2	1
Inne kraje	84	.	84	81
	100%	100%	100%	100%

Jak widać z powyższej tablicy, pozycję Niemiec w eksporcie czechosłowackim z przed wojny zajął obecnie Z. S. R. R.

Stały spadek wkładów na rachunkach zablokowanych od początku wymiany oraz na rachunkach bieżących nowych od połowy lipca r. ub., z drugiej zaś strony silny wzrost portfeli wekslowego Nar. Banku Czechosłowackiego w III kwartale r. ub. znajdują pewne oświetlenie w rozwoju sytuacji przemysłowej. W ostatnich miesiącach ub. r. zanotowano znaczne czynienie na rynku kredytowym. Zwiększone zainteresowanie kredytem stało w związku ze wzrostem produkcji oraz koniecznością wzmocnienia importu surowców, niezbędnych do zrealizowania dwuletniego planu inwestycyjnego.

Opracowany ostatnio dwuletni plan inwestycyjny, według którego część zakładów i fabryk ma być do końca marca 1947 r. przeniesiona z terenu pogranicza niemieckiego (Sudety) do Słowacji celem uprzemysłowienia tego kraju, a tym samym wyrównania poziomu gospodarczego z Czechami i Morawami, przewiduje przekazanie na cele inwestycyjne 15% rocznego dochodu społecznego, co przy obecnej wy-

skości tego dochodu 200 mld. wynosić będzie 30 mld. rocznie, czyli 60 mld. koron cz. dla całego planu. Ogólne potrzeby inwestycyjne szacowane są na 122 mld. koron cz. Z ogólnej kwoty planu dwuletniego 60 mld., preliminowano na cele inwestycyjne poszczególnych odcinków życia gospodarczego następujące sumy: przemysł 21 mld., budownictwo-technika — 21 mld., transport 13 mld., rolnictwo 5 mld., z czego 3,5 mld. na mechanizację produkcji rolniczej.

W związku z realizowaniem dwuletniego planu gospodarczego na czoło zagadnień wysuwa się sprawa podwyższenia produktywności pracy oraz dostatecznego zaopatrzenia przemysłu czechosłowackiego w surowce i inne pomocnicze materiały, niezbędne do produkcji. Problemem zasadniczym pozostaje nadal zwiększenie produkcji węgla oraz pozyskanie brakujących sił roboczych. Ogólne zapotrzebowanie na siły robocze określone jest cyfrą ca 550/m osób. Sytuację zaostrza brak miejscowych robotników, którzyby mogli zastąpić usuwanych górników Niemców.

Zapotrzebowanie przemysłu w surowce jest, zdaniem fachowych kół czechosłowackich, nadal niewystarczające. W produkcji żelaza odczuwa się niedostatek rudy żelaznej, węgla i koksu. Przemysł metalowy narzeka na duży brak ołowiu, metali kolorowych oraz niektórych półfabrykatów. W przemyśle włókienniczym brak jest dostatecznej ilości bawełny, wełny, juty i jedwabiu, w przemyśle skórzanym — i garbników, w przemyśle spożywczym — surowców do wyrobu tłuszczów jadalnych i olejów, a w przemyśle chemicznym — soli, siarki, fosfatów itp. Pewne braki surowcowe wykazuje również przemysł szklany, ceramiczny, drzewny i papierniczy. Znaczną część obecnie brakujących surowców sprowadza Czechosłowacja zza granicy, płacąc za ich import eksportem własnych wyrobów. Wobec stosunkowo jeszcze niskiego narazie eksportu, Czechosłowacja czyni usilne starania o uzyskanie pomocy zagranicy, w szczególności kredytów zagranicznych na zakup i import brakujących surowców. Wysiłki te nie pozostały bezskuteczne. Przyznane Czechosłowacji w ramach pomocy UNRRA dostawy w wysokości 270 mln. dcl., wykonane zostały do końca lipca 1946 r. w przeszło 70%, a reszta aż do wyczerpania pełnej kwoty — w następnych miesiącach. Z uzyskanych surowców i innych towarów pożyczek zagranicznych należy wymienić kredyt angielski 5 mln funtów

szter. i kanadyjski 19 mln. dol., dalej kredyt w wysokości 20 mln. dol. uzyskany w Amerykańskim Banku Eksportowo-Importowym, oraz kredyt U. S. A. 50 mln. dol., przeznaczony na zakup demobilu armii amerykańskiej. Łącznie uzyskana kwota kredytów zagranicznych na zakup surowców i innych towarów wyniosła ca 6 mld. koron cz. Jest to suma znaczna, jednak niedostateczna, jeśli uwzględnimy fakt, że import Czechosłowacji samych tylko surowców w 1937 r. wyniósł 6,6 mld, w czym należy uwzględnić niższy wówczas kurs wymienny korony cz., a przede wszystkim znacznie niższe ceny surowców. W celu zrealizowania dwuletniego planu gospodarczego, Czechosłowacja poczyniła ostatnio starania w Banku Międzynarodowym o uzyskanie pożyczki w wysokości 350 mln. dcl. tzn. ca 17,5 mld koron cz.

Jak wyżej zaznaczono, najważniejszym i nadal otwartym zagadnieniem przemysłu czechosłowackiego jest wydobywanie dostatecznej ilości węgla, czemu jednak stoi na przeszkodzie, poza wspomnianym brakiem sił roboczych, również pogorszenie się warunków technicznych produkcji — mechanizacji. Wydobywanie węgla kamiennego jest nadal znacznie niższe od przedwojennego — w sierpniu 1946 r. wyniosło ono 1.228.000 ton w porównaniu do przeciętnej 1.567.000 ton w 1939 r. Wydobywanie węgla brunatnego w ilości 1.658.000 ton przekroczyło wprawdzie produkcję z 1939 r. 1.616.000 ton, jednak wg. planu dwuletniego winno ono wynosić 1.830.000 ton miesięcznie. Według rozporządzalnych danych statystycznych wydobywanie węgla zarówno kamiennego jak i brunatnego wykazało w I półroczu 1946 r. stały spadek, zahamowany zdecydowanie w lipcu. W porównaniu do czerwca wydobywanie węgla kamiennego wzrosło w lipcu o ca 14%, a węgla brunatnego — o ca 7%. W sierpniu nastąpił dalszy wzrost, przy czym produkcja węgla kamiennego osiągnęła już poziom najwyższy z ubiegłych miesięcy 1946 (1.228.000 ton w styczniu 1946 r.). Podobny wzrost produkcji w miesiącach letnich r. ub. zanotowano odnośnie żelaza surowego. Produkcja surowki żelaznej osiągnęła w sierpniu swój najwyższy poziom — 82.000 ton w porównaniu do 56.000 ton w styczniu 1946 r., a 134.000 ton produkcji przeciętnej 1939 r. Produkcja stali surowej, po ostrym spadku w lipcu, wzrosła następnie w sierpniu r. ub. o ca 8% do 136.000 ton, co w porównaniu z przeciętną miesięczną 191.000

ton 1937 — 1939 r. stanowi ca 70%. Krytyczna sytuacja utrzymywała się w miesiącach sprawozdawczych w przemyśle koksowniczym, szczególnie w koksowniach kopalnianych, które z braku węgla wykorzystywały przeciętnie tylko 35% swej zdolności produkcyjnej. W przeciwieństwie do powyższego bardzo pomyślnie zapowiada się produkcja cukru surowego, która w tegorocznej kampanii ma być wyższa od przedwojennej o ca 25% w cukrowniach morawsko-śląskich i o ca 18% w okręgu czeskim. Zwiększona produkcja umożliwi Czechosłowacji przeznaczenie na eksport ca 300/m ton cukru surowego, tj. o ca 9% więcej od przeciętnej rocznej w latach 1932 — 1937. Ogólnie biorąc, produkcja przemysłu czechosłowackiego, aczkolwiek od lipca r. ub. wykazuje znaczną poprawę, jest jeszcze daleka od osiągnięcia poziomu przedwojennego. Wysokość przeciętnego obrotu miesięcznego przemysłu czechosłowackiego, z wyłączeniem przemysłu spożywczego, wynosiła przed wojną 3,6 mld. koron cz. w porównaniu do 8,4 mld. koron cz. w kwietniu 1946 r. Ceny w tym czasie wzrosły przeciętnie trzykrotnie. Wynika z powyższego, że obecna produkcja przemysłowa Czechosłowacji jest jeszcze niższa od przedwojennej o ca 25%.

Wskaźnik cen hurtowych (1939=100), po pewnej stabilizacji w lutym — kwietniu, wykazywał następnie ciągły wzrost, osiągając we wrześniu cyfrę 293, w porównaniu do 268 w styczniu 1946 r. Powyższy wzrost wskaźnika wywołany został w znacznej mierze podrożeniem artykułów importowych, których wskaźnik z 312 w lipcu, podskoczył do 354 w sierpniu r. ub. (1939 = 100). Jeśli idzie o koszty utrzymania, to odnośny wskaźnik (1939=100) wykazał: stały spadek w Pradze z 319 w styczniu do 303 w październiku 1945 r. oraz nieznaczny wzrost w lutym r. ub. i w marcu (307), a następnie spadek do poziomu styczniowego 303 na prowincji.

Pomyślna sytuacja finansowa Skarbu, głównie dzięki wyższym wpływom od przewidywanych oraz niższym wydatkom od preliminowanych, stwarza optymistyczne horoskopy co do możliwości i prawdopodobieństwa wznowienia obsługi długów publicznych. Dokonana za zgodą brytyjską konwersja pożyczek angielskich. 8%-ej pożyczki państwowej i 7 i 1/2%-ej pożyczki m. Pragi, zmniejszyła znacznie ciężar obsługi, obniżając dotychczasowe oprocentowanie

obu pożyczek na 6%. Termin umorzenia pożyczki został przedłużony do 1960 r.

Na uwagę zasługuje opracowany szczegółowo przez Min. Rolnictwa plan mechanizacji rolnictwa, który przewiduje ca 4 mld. koron cz. na zakup traktorów, samochodów, wozów na kołach gumowych, obrabiarek i innych maszyn i narzędzi rolniczych.

d) Węgry.

Inflacja węgierska, przyspieszona w pierwszych miesiącach 1946 r., osiągnęła wkrótce rozmiary i cechy hyperinflacji niemieckiej z 1923 r. Zrujnowała ona zdecydowanie pengö w czerwcu 1946 r.

Obieg pieniężny na Węgrzech w miliardach pengö

Stan na koniec		O b i e g
XII.	1939 r.	1
"	1943 "	4
"	1944 "	11
"	1945 "	765
I.	1946 "	1.646
II.	" "	5.230
III.	" "	34 000
IV.	" "	434.000
V.	" "	65.589 000
VI.	" "	6.277.000.000.000
15. VII.	" "	76.047.000.000.000.000

Inflacja na większą skalę rozpoczęła się już w czasie oblężenia Budapesztu w grudniu 1944 r., kiedy wskutek rekwizycji zapasów płacno za środki żywnościowe wszelką żadaną cenę. Obieg pieniężny wzrastał co raz szybciej, w związku z napływem banknotów pengö z terenów przyłączonych w okresie okupacji niemieckiej, a obecnie zwróconych przez Węgry przymusowo oraz wskutek nowych emisji pengö i rubli przez armię radziecką. Emitowano ponadto znaczne sumy na odbudowę przemysłu, wydatki rządu i pokrycie kosztów utrzymania armii zwycięskiej. Trudno było o zastępowanie w tych warunkach jakiejkolwiek kontroli cen. Kiedy inflacja osiągnęła znaczne rozmiary, rząd węgierski dekretem z dn. 18.XII. 1945 r. zarządził przestemplowanie banknotów w większych odcinkach (od 1.000 pengö). Stemplowane banknoty miały wartość trzykrotnie większą od niestemplowanych, które traciły wartość prawnego środka obiegowego (wartości 1/4 banknotów osteplowanych) z dniem 31.XII. 1945 r. Ten, surowy zresztą środek miał tylko przejściowy wpływ na dalszy przebieg inflacji.

Wprowadzony od 1.I. 1946 r. jako pieniądź rozliczeniowy dla zobowiązań podatkowych, a następnie przyjęty wobec deprecjacji waluty przez całe życie gospodarcze tzw. „pengö-wskaźnik“ lub „pengö-fiscal“, „tax-pengö“, oparty na wskaźniku cen detalicznych, okazał się tak samo zawodny i doznał takiej samej deprecjacji co pengö na skutek ustawicznego wzrostu cen.

Od pierwszych dnia stycznia 1946 r. inflacja zaczęła znów przyjmować tempo zastraszające. W ciągu pierwszego kwartału 1946 r. ceny wzrosły około trzydziestokrotnie w stosunku do poziomu z końca ub. roku. Przeciętna miesięczna kształtów utrzymania przy podstawie 26.VIII. 1939 r. = 1 wyniosła w 1946 r.: dla stycznia 94.139, marca — 914.000, maja 400.000.000, lipca — 375.000.000.000.000.000.000.

Wysiłki rządowe, podejmowane w ciągu I półrocza 1946 r. w celu utrzymania inflacji w pewnych określonych granicach, musiały zawieść, wobec niekorzystnych warunków gospodarczych kraju. Rolnictwo, przemysł i transport poniosły olbrzymie straty na skutek zarówno działań wojennych jak i utraty większej części istniejących zapasów towarowych; oraz wywiezienia różnego rodzaju własności na zachód. Straty rolnictwa w pogłowie zwierzęcym, wynoszące dla bydła 52%, koni — 58%, świń — 72%, owiec — 76%, stanu przedwojennego, zmusiły rząd do wprowadzenia w całym kraju zakazu konsumpcji mięsa. Jeszcze stępsunkowo większe i trudniejsze do naprawy straty poniosła produkcja przemysłowa. Znaczna część wyposażenia przemysłowego i to najproduktywniejszego, została z Węgier wywieziona; pozostałe jednostki, wymagające szybkiej reparacji, względnie modernizacji przedstawiały ekipaż produkcyjny o niskim stopniu wydajności. Sytuację pogarszał brak pracowników, słaby aparat komunikacyjny, a przede wszystkim katastrofalny brak surowców, głównie węgla wskutek czego produkcja przemysłowa w pierwszym półroczu 1946 r. wynosiła nie wyżej jak 50 do 60% poziomu przedwojennego. Produkcja węgla kamiennego, która, po pewnym wzroście w pierwszym kwartale 1946 r., wykazała w następnym okresie spadek, wynosiła w maju 1946 r. 50.000 ton; w porównaniu do 92.000 ton w 1939 r. i 114.000 ton w 1943 r. Produkcja ta, oprócz konsumpcji krajowej i eksportu kompensacyjnego, musiała pokryć również dostawy reparacyjne.

Niedostateczne zaopatrzenie w węgiel, obok ogromnych strat wojennych w urządzeniach, odbiło się ujemnie przede wszystkim na wytwórczości ciężkiego przemysłu węgierskiego, przy czym 90% tej produkcji przeznaczone było na dostawy reparacyjne, a więc tylko nieznaczna część pozostawała na potrzeby przemysłu krajowego. Zdolność wytwórcza przemysłu tekstylnego zachowana została w 80% stanu przedwojennego, jednak rozmiary produkcji tej branży uzależnione były całkowicie od dostaw zagranicznych, głównie importu bawełny rosyjskiej. Brak surowców uniemożliwił pewne wykorzystanie zdolności produkcyjnej również w przemyśle budowlanym, drzewnym, szklanym, chemicznym i skórzanym. Ograniczona nader produkcja dóbr musiała odbić się ujemnie na dochodzie narodowym, a zarazem i na wpływach budżetowych państwa. Dochód narodowy Węgier na wiosnę 1946 r. szacowano w wysokości tylko ca 50% dochodu z lat przedwojennych. Dochody budżetowe Skarbu pokrywały zaledwie 15% ogółu wydatków państwowych. W tych warunkach trudno było myśleć o przeprowadzeniu stabilizacji waluty krajowej. Narodowy Bank Węgierski, pozbawiony rezerw wskutek wywozu złota i dewiz przez okupanta niemieckiego, był zmuszony do emisji bez pokrycia coraz to większych sum nowych banknotów. Skurczone rozmiary produkcji, niskie dochody społeczeństwa i skarbu oraz konieczność łatania deficytów państwowych drukiem banknotów uniemożliwiały ustalenie równowagi ekonomicznej, stwarzającej wystarczającą podstawę dla normalnych stosunków finansowo-pieniężnych. Musiał być spełniony cały szereg warunków polityczno-gospodarczych, zanim można było podjąć skuteczne środki w celu osiągnięcia stabilizacji waluty. Warunki te zaistniały w miesiącach letnich. Zgodnie z przewidywaniem tegoroczne zbiory należy określić jako dobre. Powiększył się stan pogłowia inwentarza żywego. Dzięki znacznej odbudowie zakładów fabrycznych oraz wykorzystywaniu wszelkich dostępnych źródeł surowców nastąpił dość wyraźny wzrost produkcji przemysłowej, a wraz z tym dochodu społecznego i wpływów budżetowych Skarbu. Dodatkowo na zrównoważenie budżetu wpłynęło rozłożenie z 6-ciu na 8 lat odszkodowań wojennych stosownie do układu z ZSRR z lipca 1946 roku.

Ważnym momentem z punktu stabilizacyjnego waluty był powrót złota Narodowego Banku

Węgierskiego, wywiezionego przez rząd prohitlerowski do obecnej strefy amerykańskiej w Niemczech.

Wobec zaistnienia szeregu sprzyjających warunków rząd węgierski ogłosił 13 lipca 1946 r. dekret o wycofaniu pengö z obiegu. Z dniem 1 sierpnia 1946 r. wprowadzono nową jednostkę pieniężną — forint = 100 filler'ów. Parytet monetarny forinta zafiksowano w wysokości: 1 kg czystego złota = 13.210 forintów, 1 forint = 0,07570 gr czystego złota, w porównaniu do dawnego: 1 kg czystego złota = 3.800 pengö. Kurs wymienny w stosunku do waluty amerykańskiej ustalono: 1 dol. = 11,74 forintów wobec relacji przedwojennej: 1 dol. = 5,12 pengö. Jednocześnie zdecydowano się na szereg posunięć, mających ułatwić osiągnięcie trwałej stabilizacji waluty. W nowym sporządzonym w tym czasie budżecie wprowadzono wielkie oszczędności. Opierając się na rozmiarach obecnej produkcji w stosunku do przedwojennej oraz na zasadzie równowagi między emisją pieniądza a produkcją dóbr ustalono nowe płace na poziomie 75% produkcji przedwojennej na mieszkańca. Opracowany system płac gwarantuje jednak progresywną wyższkę płac w stosunku do wzrostu produkcji dóbr. Na odcinku kredytowym wprowadzono ostre ograniczenia przy udzielaniu kredytów co do celowości i rozmiarów. Stopa dyskontowa Narodowego Banku Węgierskiego została podniesiona z 3% na 7%. Stopa procentowa banków prywatnych została ustalona w wysokości 12%.

Ważniejsze składniki bilansowe Nar. Banku Węgierskiego w milionach forintów.

Stan r-ków na dzień	Złoto, waluty i dywizy	Weksle i pożyczki		Obieg bank.	R-ki żyr. i inne nat. pŁ. zobow.
		Ogółem	Poż.Skar.		
7.VIII.1946	34	319	X	114	256
31.VIII. „	124	374	X	356	147
30.XI. „	142	499	X	607	42
7.X „	149	588	X	656	95
15. „ „	161	630	X	719	114
23. „ „	338	710	342	745	138
31. „ „	338	742	342	842	73

Wprowadzono ponadto statutowe ograniczenia o wolnej emisji banknotów. Według przepisów nowego statutu Narodowego Banku Węgierskiego emisja banknotów w nowej walucie w okresie pierwszego roku odbudowy finansowej, tj. do 31 lipca 1947 r., nie może przekroczyć kwoty 1 000 mld. forintów.

Wzrost złota i dewiz w Nar. Banku Węgierskim nastąpił w związku z powrotem wywiezionych w okresie okupacyjnym rezerw pokrywających równowartości dol. 32 mln. oraz przymusową sprzedażą Bankowi złota i walut zagranicznych ze strony publiczności. Według sprawozdania Nar. Banku Węgierskiego, od chwili wydania zarządzenia 1.VIII. 1946 r. w sprawie wpłacania walut obcych do końca października 1946 r. wpłynęło do Banku ponad 8 mln. dolarów, z czego 6 mln. przeznaczono na zakup surowców dla zwiększenia produkcji przemysłowej i rolniczej. Obieg banknotów, który na koniec pierwszego miesiąca po przeprowadzeniu reformy wynosił 356 mln. forintów, wzrósł w ciągu następnych dwóch miesięcy o 486 mln. do 842 mln. forintów, t. zn. o ca 137%. Silne tempo wzrostu obiegu pieniężnego zdaje się przekreślać wzmiankowane wyżej postanowienie statutowe o „granicy dopuszczalnej emisji pierwszorocznej. Ciągły, a zarazem znaczny wzrost portfeli wekslowego i pożyczek — z 374 mln. na koniec sierpnia do 742 mln. forintów w końcu października — wskazuje, wbrew początkowym zamiarom, na uprawianie przez Nar. Bank Węgierski polityki ekspansji kredytowej. Liberalniejsze udzielanie kredytów wekslowych oraz pożyczek zastawowych pod papiery wartościowe spowodowały znaczną płynność na rynku pieniężnym, wywołując następnie niepożądane skutki na rynku cen, szczególnie zaś na giełdzie pieniężnej. Zwyżka kursów papierów wartościowych pod koniec pierwszej dekady października 1946 r. zmieniła się wkrótce w ostrą hausse.

Kursy papierów wartościowych na giełdzie budapeszteńskiej w r. 1946

D a t a	3.8	8 10	12.10	15.10	19.10	22.10
Nemzeti (Narodowy) . . .	85	96	134	185	278	275
Kereskedelmi (Handlowy) .	36	36	52	62	84	92
Hitelbank (Kredytowy) . .	19	—	24	—	38	40
Kószén (Węgiel) . . .	85	82	113	140	154	170
Cukor (Cukier) .	106	103	134	150	172	200
Rima	23	22	29	35	39	40

Największym zainteresowaniem cieszyły się akcje Nar. Banku Węgierskiego, których kurs wzrósł w omawianym okresie o przeszło 300%.

Pozostałe walory zwyżkowały o 100 do 200%. Co raz silniejsze angażowanie się szerokich kół publiczności w spekulacyjną grę giełdową zmusiło władze, po wprowadzeniu jednodniowego stopkursu (23.X.), do zamknięcia giełdy w dniu 24.X. 1946 r. na czas nieokreślony. Niepokój publiczności co do dalszego losu waluty węgierskiej, po zaburzeniu giełdowym, wyraził się w końcu października r. ub. w zwyżce kursu nieoficjalnego dolara na rynku prywatnym do 1 dol. = 18 forintów.

Spekulacja giełdowa, grożąca w swych skutkach stałości waluty, zmusiła władze do podjęcia również innych środków obrony. Zaostrzono sankcje karne przeciw spekulantom walutowym. Zastosowano gwałtowne zahamowanie kredytów. Poczta Kasa Oszczędności, celem skierowania funduszy publiczności w naturalnym kierunku, niespekulacyjnym, podwyższyła stopę procentową od wkładów oszczędnościowych wszystkich typów co do terminu wypowiedzenia, o 1%.

Na rynku towarowym ceny w wielu wypadkach nie zostały jeszcze ostatecznie ustalone. Ogólnie ceny produktów rolnych wykazują wzrost umiarkowany. Na rynku spożywczym odczuwa się niedostatek ziemniaków, jaj i wazryw, a jednocześnie nadmiar mięsa, wskutek wzmożonego uboju bydła w związku z brakiem paszy w okręgach dotkniętych suszą. Artykuły przemysłowe wykazały znaczną zwyżkę cen już w październiku. Towary tekstylne oraz artykuły sezonowe podrożały o ca 20 — 30%. Wysokie ogólnie ceny przemysłowe (w stosunku do przedwojennych 4 — 6 razy, podczas gdy ceny rolnicze 2 — 3 razy wyższe) wpływają ujemnie na rozmiary konsumpcji wewnętrznej.

Produkcja przemysłowa wykazuje ostatnio powolny, lecz stały wzrost. Wytwórczość przemysłu ciężkiego wzrasta przede wszystkim dzięki poprawie zaopatrzenia w węgiel. Wydobywanie węgla brunatnego wzrosło z 440.000 ton w czerwcu do 612.000 ton w październiku 1946 r. jakkolwiek nie osiągnęło jeszcze poziomu z 1939 r. — 784.000 ton. Produkcja stali surowej w wysokości 45.000 ton odpowiada 82% wytwórczości przedwojennej. Produkcja surowki żelaznej osiągnęła 25.000 ton miesięcznie wobec 28.000 ton przed wojną. Ogólnie wytwórczość całego przemysłu ciężkiego osiągnęła już ponad 80% poziomu przedwojennego. Ten postęp w przemyśle ciężkim powinien wpłynąć, o ile nie zaostrożą się względnie nie wystąpią no-

we zaburzenia wewnętrzne, korzystnie na szybsze tempo odbudowy gospodarczej Węgier.

e) Rumunia.

Emisja banknotów w Rumunii w 1945—46 r. wykazuje, że w kraju tym nie zdołano opanować sytuacji na odcinku walutowym. Volumen pieniężny, nie zwalniając tempa od października 1945 r., wzrósł do końca lipca 1946 r. prawie trzykrotnie.

Obieg pieniężny w Rumunii w miliardach lei
na koniec miesiąca

1945			1946							
X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII
1005	1,082	1,213	1,260	1,348	1,552	1,828	1,971	2,283	2,578	

Największe natężenie emisji banknotów nastąpiło w miesiącach letnich, poczynając włącznie od czerwca 1946 r., kiedy to przeciętny obieg banknotów wzrastał dziennie o przeszło 10 milj. lei.

Składniki Bilansowe Nar. Banku Rumuńskiego
w miliardach lei.

Przec. mies.	Złoto	Dew. i in re należn. zagan.	Port- fel weksl.	Poży- czki zastaw.	Bony k.s.	Obieg bankn.	R-ki bież. i wkłady à vista
I. 1946	91	91,1	277,9	6,2	189,8	1 260,4	301,3
II. "	91	90,6	310,3	9,7	207,0	1 343,0	300,6
III. "	91	90,7	381,1	10,3	241,2	1,552,1	333,3
VI. "	91,1	90,7	490,1	19,5	275,2	1,827,7	423,6
V. "	91,1	90,7	551,1	21,3	321,4	1,970,7	447,8

Ekspansja kredytowa Narodowego Banku Rumuńskiego w pierwszych pięciu miesiącach 1946 r. wyraziła się prawie w dwukrotnym powiększeniu portfela wekslowego w tym okresie. Stały, a jednocześnie jeszcze silniejszy wzrost wykazały pożyczki zastawowe. Znacznie słabsze tempo narastania wkładów wskazywałoby, że emisja banknotów z tytułu rozszerzenia działalności kredytowej kierowała się na cele finansowania zwiększonej produkcji, względnie wyładowywała się na rynku towarowym w postaci zwyżki cen. Brak danych statystycznych uniemożliwia wykazanie jednej z tych ewentualności. Na podstawie jedyne go rozporządzalnego wskaźnika produkcji ropy naftowej oraz stanu bonów kasowych w Banku, emitowanych przez skarb na cele budżetowo-konsumcyjne, należałoby przyjąć raczej to drugie przypuszczenie.

Wydobycie ropy naftowej, stanowiącej najważniejszą pozycję w gospodarce rumuńskiej, utrzymywało się w ciągu pierwszych ośmiu miesięcy 1946 r., z wyjątkiem znaczniejszego spadku w lutym, na poziomie ca 360.000 ton miesięcznie, co w porównaniu do przeciętnej miesięcznej w 1939 r., 519.000 ton stanowiło niecałe 70% produkcji przedwojennej.

f) Finlandia.

Reforma walutowa Finlandii, dokonana w styczniu 1946 r. miała na celu zarówno zmniejszenie nadmiernego obiegu pieniężnego jak też uaktywnienie stezauryzowanych sum publiczności. Stosownie do dekretu z 1.I. 1946 r. banknoty w odcinkach 500—5.000 markowych zostały przecięte na dwie części, z których tylko

lewa, mająca połowę wartości oryginalnego banknotu, pozostała legalnym środkiem płatniczym. Odcinki lewe zostały następnie wycofane z dniem 16.II. 1946 r. na rzecz emisji nowych banknotów markowych. Prawe odcinki przeciętych banknotów przeznaczono na zamiast w 2%-obligacje państwowe, płatne w 1949 r.

Plan wymiany waluty fińskiej osiągnął tylko w pewnym stopniu zamierzony cel. W oczekiwaniu wymiany publiczność wpłacała do banków w końcowych miesiącach 1945 r. znaczne sumy stezauryzowanych banknotów. Obieg pieniężny na koniec 1945 r. wynosił 13,6 miliardów, w porównaniu do 18,9 miliardów marek fińskich w sierpniu 1945 r. Już w pierwszych miesiącach po przeprowadzeniu powyższej reformy obieg pieniężny wykazał jednak stałą tendencję wzrostu.

Ważniejsze składniki bilansowe Banku Finlandzkiego w milionach marek fińskich.

Stan r-ków na dzień	złoto	Dewizy i inne należn. zahr.	Portfel weksl. łącznie z redyskontem	Pożyczki zastawowe	Obieg banknotów	Rachunki bieżące		Zobowiązania róż. i zagraniczne
						Skarbu	Pozostałe	
31. 12. 1945	387	1.365	22 282	77	13.598	149	2.685	2.944
31. 1. 1946	387	1.691	21 824	289	15 580	—	888	2 835
28. 2. „	387	1.964	21.181	453	15.631	—	793	2.468
31. 3. „	152	1.314	23.836	423	17.323	69	654	2.537
30. 4. „	1	1.139	25 919	336	18.534	94	1.068	2.483
31. 5. „	1	706	30.176	375	18.442	—	1.047	7.005
29. 6. „	2	955	31 594	361	17.657	64	860	9 228
31. 8. „	2	1.483	32.253	486	17 986	—	973	9.906
31. 10. „	2	1.590	31.430	423	19.667	147	1.427	8 000
8. 11. „	2	1.706	30.157	562	19.402	414	370	7.802

Po pewnym skurczeniu w maju — lipcu 1946 r. ilość środków obiegowych zaczęła w następnym okresie znów stale wzrastać, jakkolwiek w powolniejszym już tempie niż w pierwszych miesiącach po reformie. Wzrost obiegu pieniężnego z 15,6 miliardów na 31.I. 1946 r. do 18,5 miliard. na 30.IV., czyli o ca 18%, a następnie z 17,7 miliard. na 29.IV. do 19,7 miliard. na 31.X. 1946 tj. o ca 14%, nie pozostał bez wpływu na rozwój cen wewnętrznych. Wskaźnik cen hurtowych (1935 = 100) wzrósł w kwietniu o 57 punktów, spadając następnie w maju o 3 punkty do 687. Tendencja zwyżkowa cen w następnych miesiącach sprawozdawczych kształtowała się częściowo również pod wpływem droższego importu, żywności płac oraz ciągłego braku równowagi w finansach skarbowych. Wraz ze zwyżką cen następował

stały, choć powolny wzrost wskaźnika utrzymania.

Wskaźniki cen hurtowych i kosztów utrzymania 1935 — 100

	Wskaźniki cen hurtowych			Koszty utrzymania
	Ogółem	Wyroby krajowe	Artykuły importowe	
I. 1946	614	615	595	461
II. „	619	621	597	460
III. „	633	637	602	470
IV. „	690	645	803	473
V. „	687	645	791	476
VI. „	695	656	791	490

Jak z powyższej tablicy widać, silny wzrost wskaźnika cen w kwietniu wywołany został w znacznej mierze podrożeniem o ca 30% im-

portu. Wskaźniki cen hurtowych oraz kosztów utrzymania wykazywały stałą tendencję wyższą również w trzecim kwartale 1946 r. Biorąc za podstawę I.VI. 1939 r. = 100, wskaźnik cen hurtowych wzrósł od czerwca do końca września 1946 r. z 612 do 631, a wskaźnik kosztów utrzymania z 451 do 470.

Spadek zasobu złota i dewiz oraz wzrost różnicy zobowiązań zagranicznych Banku Finlandzkiego w drugim kwartale 1946 r. stały w ścisłym związku z rozwojem handlu zagranicznego Finlandii w tym okresie. Wymiana towarowa Finlandii z zagranicą, co raz bardziej ożywiona od początku 1946 r., osiągnęła w pierwszym półroczu swój rekord w maju, kiedy zarówno import jak i eksport były prawie dwukrotnie większe od przeciętnej z ubiegłych miesięcy. Przy imporcie 6.546 mln. i eksporcie 5.417 mln. nadwyżka importowa w ciągu pierwszych pięciu miesięcy 1946 r. wyniosła 1.129 mln. marek fińskich. Dostawy towarów do Z. S. R. R. z tytułu odszkodowań wojennych wyniosły w tym czasie 3.089 miljn. marek fińskich, w porównaniu do 2.890 miljn. w roku ubiegłym. Ożywienie wymiany zagranicznej w drugiej połowie 1946 r. odzwierciedliło się w ciągłym wzroście zasobu dewiz z jednej oraz zobowiązań zagranicznych Banku z drugiej strony, podczas gdy zapasy złota pozostały bez zmian w tym okresie i to na bardzo niskim poziomie. Zobowiązania zagraniczne Banku z samego tylko clearingu zwiększyły się w okresie miesięcznym 31.V. — 29.VI. z 2.336 miljn. do 6.798 miljn. marek fińskich, tj. prawie trzykrotnie. Dominujące stanowisko w obrocie zagranicznym Finlandii, po zawieszeniu broni, uzyskała Rosja, podobnie jak w czasie wojny Niemcy, jakkolwiek w przywozie głównym dostawcą staje się co raz bardziej Szwecja, skąd pochodzi obecnie prawie połowa całego importu finlandzkiego.

Poniższe zestawienie ilustruje kierunek eksportu finlandzkiego w liczbach procentowych wartości wywożonych towarów.

Liczbę procentową wartości kierunku eksportu finlandzkiego

Kraje	1937	1943	1944	1945	I — III 1946
Z. S. R. R.	1	—	4	70	62
Niemcy	13	69	65	—	—
Inne	86	31	31	30	38
	100%	100%	100%	100%	100%

Wzrost importu surowców i urządzeń przemysłowych oraz zwiększona podaż zasadniczych surowców krajowych, np. drewna, wzmogły znacznie aktywność przemysłu, szczególnie drzewnego, co odzwierciedliło się we wzroście wskaźników produkcji. Już w I kwartale 1946 r. wskaźnik produkcji ilościowej 81 (1935 = 100), jakkolwiek niższy o ca 20% od poziomu przedwojennego, był w porównaniu do 63 w tym samym kwartale 1945 r. wyższy o przeszło 25%.

Zmiany w portfelu wekslowym, pożyczkach zastawowych oraz na rachunkach bieżących w Banku Finlandzkim wiązały się najczęściej z przebiegiem rozwoju sytuacji na fińskim rynku pieniężnym, głównie na odcinku oszczędnościowo-kredytowym. Rynek pieniężny, nadzwyczaj płynny w latach ubiegłych do 1944 r. włącznie, wykazywał stale wzrastające usztywnienie szczególnie od początku 1946 r. Instytucje kredytowe notowały stosunkowo niewielki napływ pieniędzy. W obawie inflacji publiczność nie wykazywała skłonności do lokowania w bankach większych, zbędnych w danej chwili sum pieniężnych. Brak środków płatniczych wśród publiczności i w przedsiębiorstwach w I-ym kwartale 1946 r. doprowadził do wycofania wkładów bankowych, szczególnie z rachunków czekowych.

Wkłady krajowe w bankach w milionach marek fińskich

Stan na koniec miesiąca	Wkłady w bankach handl.				Wkłady w Poczł. Banku Oszczęd.	Wkłady oszczędności, w bankach oszczędn.
	Wkłady czekowe	Wkłady termin.	Wkłady bankowe	Razem		
XII. 1945	11.566	16.558	7.184	35.308	5.417	17.583
I. 1946	10.246	16.508	6.977	33.731	5.319	17.465
II. „	9.911	16.593	7.126	33.630	5.370	17.603
III. „	9.951	16.938	7.476	34.365	5.589	17.770
IV. „	11.266	16.969	6.957	35.192	5.712	17.896
V. „	11.009	17.047	8.288	36.344	5.784	17.884
VI. „	11.173	17.271	8.389	36.833	—	—

Wkłady czekowe, silnie zredukowane w styczniu — lutym, zaczęły następnie wzrastać, nie osiągając jednak poziomu rekordowego z końca ubiegłego roku. Istniejące napięcie na rynku pieniężnym było o tyle trudne do rozwiązania, że działały tu dwa jednocześnie aktywne czynniki — słabe oszczędzanie i wzrastający popyt na kredyt. Ruch wkładów terminowych w bankach handlowych oraz w instytucjach oszczędnościowych był w pierwszym półroczu 1946 r. bardzo nieznaczny. Z drugiej strony

popyt na kredyt w tym okresie nie kurczył się, lecz przejawiał co raz silniejszy wzrost. Słaba podaż pieniądza oraz silna ekspansja kredytowa banków pogarszała ich sytuację i prowadziła do wzrostu napięcia na rynku pieniężnym. W tych warunkach banki prywatne uciekały się do ostrzejszego regulowania kredytów. Często jednak nie mogły odmówić udzielenia kredytu ze względu na nieodzowny i ważny cel jego przeznaczenia.

Kredyty w bankach handlowych w millionach marek fińskich.

Stan na koniec miesiąca	Kredyty wekslowe	Kredyty bankowe	Pozostałe kredyty	Razem
I. 1946	8 122	979	15.330	24.431
II. „	7.839	873	15 992	24 704
III. „	8.435	904	16.676	26 015
IV. „	9 909	972	17.194	27.175
V. „	9.884	1 040	17 702	28.576
VI. „	10.113	939	18.007	29.056

W okresie luty — czerwiec 1946 r. banki handlowe zwiększyły volumen udzielanych kredytów wekslowych o 2.274.000 do 10.113.000 marek fińskich t. zn. o ca 29%. Pomimo stałego wzrostu volumenu również pozostałych kredytów, odczuwano w tym i następnych miesiącach w szerokich kołach przedsiębiorców brak pieniędzy, krępujący znacznie rozwój interesów.

Pogorszona płynność banków, wskutek zwiększenia działalności kredytowej, przy jednocześnie słabym napływie wkładów publiczności, zmuszała te instytucje do korzystania w co raz większym rozmiarze z pomocy Banku Finlandzkiego. Portfel wekslowy Banku Finlandzkiego, wzrastający od marca 1946 r. włącznie, osiągnął swój rekord w maju, kiedy samo redyskonto weksli zwiększyło się o ca 3 miliardy marek fińskich. Ogólna kwota kredytu, udzielonego w maju przez Bank Finlandzki, wzrosła o ca 4,3 miliarda marek fińskich, z czego 3,8 miliard. przypadło na kredyt państwowy, zaciągnięty w związku z transferem ponemieckich odszkodowań Z. S. R. R. W następnych miesiącach działalność kredytowa Banku Finlandzkiego była znacznie zmniejszona. Nie dowodzi to jednak, że ciasnota na fińskim rynku pieniężnym jest zjawiskiem przemijającym. Spowodowana ona została zarówno przez brak płynnych środków obrotowych w kołach przedsiębiorców fińskich jako też przez silny wzrost popytu na kredyt, niezbędny dla zrealizowania programu odbudowy kraju, odnowienia zapasów, wzmożenia produkcji na cele reparacyj wojennych i t. p.

Zapotrzebowanie kapitału na powyższe cele jest zbyt wielkie, by fiński rynek pieniężny mógł mu podołać w najbliższej przyszłości. Wynikałoby z tego, że obecne naprężenie na wewnętrznym rynku pieniężnym trwać będzie, być może przez dłuższy jeszcze czas.

DZIAŁ ARTYKUŁOWY

Mgr. Adam Cegielski

KREDYTY BANKOWE W R. 1946

Wstęp.

Przed omówieniem działalności banków na odcinku kredytów gospodarczych w roku 1946 chcelibyśmy zwrócić uwagę na dość często spotykaną błędną interpretację znaczenia operacji bankowych.

Znane jest zjawisko ścisłego i bezpośredniego wpływu czynnych i biernych operacji banków na dynamikę obiegu pieniężnego. Ponieważ jednak różny jest charakter gospodarczy operacji banków zarówno czynnych jak i biernych, różny będzie również i sposób oddziaływania ich na dynamikę obiegu, strukturę obie-

gu i na kształtowanie się równowagi między wielkością siły nabywczej na rynku a volume-nem dóbr i usług.

Dokładna analiza powyższych zjawisk byłaby dość skomplikowana i wymagałaby obszernych omówień. Ponieważ głównym celem tego artykułu jest charakterystyka kredytów bankowych i środków zużytych na akcję kredytową w roku 1946, nie będziemy szczegółowo omawiać istoty poruszanych wyżej zagadnień i jedynie dla sprostowania błędnych poglądów podkreślimy ważniejsze i zupełnie zasadnicze właściwości operacji bankowych.

1. Ogólna charakterystyka biernych i czynnych operacji banków.

Musimy wyraźnie rozróżnić operacje banku biletowego i operacje innych banków nie wyposażonych w przywilej emisji znaków pieniężnych.

Współcześnie bierne operacje banku biletowego ograniczają się głównie do operacji na nieoprocentowanych rachunkach żyrowych. Istotą tych rachunków jest dokonywanie wszelkich zapłat systemem rozrachunku, przelewem z konta na konto, a więc dokonywanie zapłat w sposób bezgotówkowy. Rachunki żyrowe z reguły nie akumulują nawet chwilowych nadwyżek kasowych jednostek gospodarczych, tym bardziej więc kapitałów o charakterze lokacyjnym. Jedynie banki posiadają na rachunkach żyrowych salda o charakterze bardziej stałym z uwagi na konieczność i wygodę utrzymywania na nich pewnej części rezerw kasowych.

Jeśli na rachunkach żyrowych banku biletowego znajdują się jakieś kapitały o innym przeznaczeniu niż obrót, kapitały posiadające pewne cechy lokacyjnych, to z całą pewnością pozycje takie mają charakter zupełnie przejściowy.

Całą zatem sumą pozostałości na rachunkach żyrowych stanowi w zasadzie natychmiast płatne zobowiązanie banku biletowego, inaczej natychmiast rozporządzalną wierzytelność posiadaczy kont, i z uwagi na to musi być uważana jako pieniądz.

Wszelkie wpłaty dokonywane na rachunek żyrowy nie wywierają z natury rzeczy wpływu na wielkość obiegu pieniężnego a jedynie na strukturę obiegu. Wpłaty te powiększają ilość bezgotówkowych środków płatniczych i automatycznie zmniejszają ilość banknotów w obiegu.

Co do czynnych operacji banku biletowego, to zarówno pośrednie jak i bezpośrednie operacje opierają się wyłącznie na emisji. Wkłady na rachunkach żyrowych nie mogą stanowić podstawy dla działalności kredytowej, gdyż bank biletowy nie traktuje posiadanej gotówki jako aktywów.

Inaczej zupełnie rozwijają się operacje instytucji kredytowych nie posiadających przywileju emisji znaków pieniężnych.

Przy operacjach biernych tych banków należy wyraźnie rozgraniczyć akumulację kapitałów o charakterze lokacyjnym i akumulację kapitałów o charakterze zapasów kasowych osób prawnych, czy też fizycznych.

Akumulacja kapitałów lokacyjnych odbywa się z reguły na rachunkach terminowych. Istnieją kapitały typu lokacyjnego, a mianowicie indywidualne oszczędności, które w pewnym procencie są płatne *à vista*, jednak w ogólnej masie kapitały te są również traktowane jako terminowe, gdyż charakter ich i pochodzenie gospodarcze do tego całkowicie upoważniają.

Tworzenie się kapitałów o charakterze lokacyjnym ma zawsze ścisły związek z procesem deflacyjnym, przy czym obcjętne jest dla samego procesu, czy kapitały te akumulują się w bankach, czy też nie, a istotny jest tylko sam fakt, że pewna część środków pieniężnych nie zostaje obrócona na cele konsumpcyjne i nie występuje na rynku jako siła nabywcza. Akumulacja tych kapitałów w bankach jest już tylko, zewnętrznym wyrazem samego procesu deflacyjnego i z jednej strony pozwala na określenie wielkości samego procesu, a z drugiej strony przez uruchomienie tych kapitałów w formie kredytów pozwala na działanie kompensujące wpływy deflacyjne.

Bank przez uruchomienie wkładów lokacyjnych w drodze swej działalności kredytowej nie stwarza nowej siły nabywczej. Rola banku w tym wypadku polega jedynie na przywróceniu stanu środków pieniężnych, jaki już istniał, tj. przed procesem deflacyjnym.

Inny zupełnie charakter posiadają chwilowe nadwyżki kasowe jednostek gospodarczych akumulowane na rachunkach *à vista*. Przyrost wkładów na tych rachunkach może pochodzić zarówno na skutek regenerowania się środków z rynku jak i na skutek kreacji pieniądza bankowego. Jednak nawet w pierwszym wypadku akumulacja tego rodzaju środków nie ma nic wspólnego z zabiegiem deflacyjnym, gdyż cała suma pozostałości na rachunkach czekowych i bieżących ma charakter pieniądza, i wpłaty na powyższe rachunki, analogicznie jak i na rachunki żyrowe banku biletowego, nie wpływają na jakiejkolwiek zmiany w wielkości obiegu pieniężnego, tworząc natomiast zmiany strukturalne w samym obiegu pieniężnym.

Technicznie zagadnienie to przedstawia się w sposób następujący:

Proces zmiany strukturalnej obiegu na skutek wpłat na rachunek żyrowy banku biletowego jest bardzo prosty i już o nim mówiliśmy. W tym wypadku zmiany w obiegu uzewnętrzniają się automatycznie w zestawieniach bilansowych banku biletowego. Natomiast bardziej skomplikowany technicznie jest proces zmiany strukturalnej obiegu przy wpłatach na rachunek bieżący lub też czekowy innych banków. Bezsprzecznie zwiększa się przez taką wpłatę stan pieniądza bankowego, tj. ogólnej kwoty pozostałości na rachunkach *à vista*. Jednocześnie wpłata taka w pierwszej fazie nie może wpływać na zmniejszenie ilości banknotów w obiegu, wykazywaną przez bank biletowy. Z tych dwóch faktów można by dojść do fałszywych zupełnie wniosków, że wpłata na rachunek *à vista* w bankach powoduje wzrost ogólnego obiegu. Otóż tak nie jest, dopóki bank wpłaconej gotówki nie uruchomi, a przechowuje ją u siebie lub na rachunku żyrowym. W tym wypadku zachodzi tylko zamiana banknotów na środki pieniężne bezgotówkowe. Przy obliczaniu wielkości kreowanych środków pieniężnych przez banki zawsze się odejmuje od ogólnej kwoty pieniądza bankowego zapasy kasowe i rezerwy na rachunkach żyrowych banków. Gdyby te dwie pozycje równały się wielkości sald kredytowych na rachunkach czekowych i bieżących, wówczas można by powiedzieć, że banki nie stworzyły żadnej dodatkowej siły nabywczej na rynku, operowały wyłącznie kapitałami pochodzącymi z procesu deflacyjnego i że wielkość potencjału nabywczego na rynku jest równa sile środków, którą emitował bank biletowy.

Ponieważ praktycznie jest to nie do pomyślenia, gdyż banki bardzo chętnie uruchamiają wkłady awistowe, przejdziemy od razu do omówienia ostatniego punktu, a mianowicie czynnych operacji opartych o wkłady awistowe.

Wpływ operacji takich na wzrost obiegu w sensie stwarzania nowej siły nabywczej jest zupełnie jasny z toku przeprowadzonych wyżej rozważań. Należy tylko dodatkowo wyjaśnić, w jakim stopniu banki mogą powiększyć obieg w stosunku do pierwotnych wkładów. Otóż o ile bank udzieli kredytu w takiej formie, że gotówka wypłynie z banku i przejdzie na rynek do obrotu gotówkowego, to obieg powiększy się tylko o pewną część wielkości wkładów pierwotnych. Górną granicą dla operacji czynnych jest zawsze konieczność

utrzymywania odpowiednich rezerw kasowych.

W wypadku natomiast gdy kredytobiorca nie podejmie gotówki, ewentualnie przeleje ją na rachunek wierzyciela w tym lub innym banku, i nawet w wypadku gdy kredytobiorca gotówkę podejmie, ale wzamian jego wierzyciel wnie- sie ją z powrotem do banku tak, że cała gotówka lub część jej pozostanie w ogólnym systemie bankowym, służąc za podstawę do dalszych operacji, — to wzrost obiegu pieniężnego może w dużym stopniu przewyższyć wielkość wkładów pierwotnych.

Podaliśmy w ogólnych zupełnie zarysach zasadnicze cechy biernych i czynnych operacji bankowych, sposób ich oddziaływania na strukturę obiegu pieniężnego i na wielkość obiegu.

Z kolei przejdziemy do drugiej części artykułu, do analizy czynnych i biernych operacji banków w roku 1946, analizy opartej na cyfrach i faktach.

2. Kredyty bankowe w r. 1946.

Podana niżej tabela ilustruje rozwój w roku 1946 ogólnej działalności kredytowej banków pośredniczących, komunalnych kas oszczędności i bezpośredniej akcji Narodowego Banku Polskiego. Kolumna 6 tabeli podaje ogólny stan kredytów bankowych udzielonych na potrzeby gospodarcze kraju.

Ponieważ nie dysponujemy jeszcze materiałem sprawozdawczym banków opracowanym na ultimo 1946, natomiast posiadamy już dane cyfrowe z działalności Narodowego Banku Polskiego, podajemy w tabeli na ultimo grudnia stan kredytów, który siłą faktu nie jest zupełnie ścisły, gdyż nie obejmuje tej kwoty kredytów, która została udzielona w grudniu z własnych środków banków. Różnica nie może być duża, gdyż, jak później przekonamy się z analizy biernych operacji banków, w ostatnich miesiącach 1946 r. widoczny był wyraźny spadek ogólnej kwoty własnych środków banków.

Podział kredytów na krótkoterminowe-obrotowe i średnio-terminowe-inwestycyjne datuje się dopiero od połowy roku 1946. Do tego czasu nie wszystkie banki specyfikowały swoją działalność zależnie od rodzaju operacji, a i obecnie, pomimo iż podziału dokonaliśmy możliwie najdokładniej, mogą istnieć stosunkowo nieznaczne odchylenia we wzajemnych wielkościach tych kredytów.

Ogólny stan kredytów bankowych finansujących potrzeby gospodarcze kraju wynosił na koniec 1946 r. 76.577 miln. (bez kredytów

udzielonych w grudniu z własnych środków banków) wobec 10.011 miln. na koniec roku 1945.

Wzrost kredytów w 1946 r. był stosunkowo bardzo wysoki i wynosił w cyfrach absolutnych 66.566 miln. a w stosunku procentowym 665%. Kredyty obrotowe udzielone w r. 1946 wynosiły łącznie 42.073 miln., a kredyty na inwestycje — 24.493 miln.

(w m l j n a c h z ł)

1	2	3	4	5	6	7
Ułtimo m-ca 1945 46	Kredyty krótkoterm. - obrotowe			Kredyty średn. inwest.	Ogółem kredyty bankowe	⁰ wzrost w stos. do XII. 45
	banków i K. K. O.	bezpośr. N. B. P.	razem obrotowe			
XII					10.011	100
I					12.247	122
II					14.847	148
III					18.518	185
IV					22.467	224
V					27.353	273
VI					32.751	327
VII	19.955	11.592	31.550	8.748	40.298	402
VIII	21.970	14.967	36.937	13.737	50.674	506
IX	23.387	19.085	42.472	15.627	58.099	580
X	26.180	22.325	48.505	17.886	66.391	663
XI	29.976	18.952	48.928	20.250	69.178	691
XII*			52.084	24.493	76.577	765

*) bez kredytów udzielonych w miesiącu grudniu z własnych środków banków.

Interesujące byłyby przyczyny powodujące silną dynamikę operacji kredytowych. Nie będziemy omawiać przyczyn wzrostu kredytów inwestycyjnych, gdyż są zupełnie zrozumiałe. Kredyty bankowe pokryły zresztą tylko część planu inwestycyjnego na rok 1946. Bardzo poważny udział w wykonaniu strony finansowej planu miały również dotacje skarbowe, które wyniosły na koniec roku 1946 przeszło 13 miliardów.

Różne były natomiast korzystne i niekorzystne przyczyny wzrostu kredytów obrotowych. Przyczyny te dzielimy na wynikające ze zjawisk ogólnogospodarczych, jak wzrost produkcji, obrotów gospodarczych, rozwój handlu zagranicznego, wzrost cen surowców, materiałów pomocniczych, robocizny, świadczeń społecznych, i na przyczyny leżące w samej organizacji przemysłu.

Ten drugi rodzaj przyczyn trudno jest określić w kilku zdaniach, postaramy się jednak ująć je możliwie jak najzwięźle.

Finansowane są oddzielnie 3 fazy cyklu produkcyjnego: zaopatrzenie, proces produkcyjny

i zbyty. O ile wzrost kredytów na zaopatrzenie i produkcję był zupełnie umiarkowany, o tyle wzrost kredytów na dystrybucję towarów był bardzo wysoki i powodowany po pierwsze wydłużeniem cyklu w zbyciu, a po drugie rozszerzeniem zakresu działalności aparatu rozdzielczego państwowego i spółdzielczego.

W pierwszym wypadku, na wydłużenie cyklu w zbyciu nie wpływa w takim stopniu czasokres przetrzymywania towarów w składnicach, który jednak musi wzrastać z uwagi na coraz bardziej zróżniczkowany asortyment towarów, ile okres inkasa, a ściślej umarzania stworzonej siły nabywczej przy wekslach, gdyż obecnie, główni odbiorcy Centrali Zbytu płać wekslem, podczas gdy w r. 1945 i w pierwszym półroczu roku 1946 większość transakcji była dokonywana za gotówkę.

W drugim wypadku, bardzo poważne kwoty kredytów są udzielane na rozbudowę sieci placówek sprzedaży hurtowych i detalicznych, spółdzielczych i państwowych.

Z kolei przejdziemy do omówienia udziału w kredytach poszczególnych gałęzi gospodarstwa narodowego.

Tabela niżej podana wykazuje, w jakich kwotach i procentach partycypują poszczególne gałęzie gospodarstwa w kredytach obrotowych, w kredytach inwestycyjnych i łącznie w ogólnej sumie kredytów, udzielonych przez banki pośredniczące, komunalne kasy oszczędności i bezpośrednio przez Narodowy Bank Polski na koniec listopada 1946 r.

(w milionach zł.)

Grupy gospodarcze	Kred. krótkoterm.		Kred. średnioter.		Razem	
	kwota	% w ogóln. akcji kr.	kwota	% w ogóln. akcji kr.	kwota	% w ogóln. akcji kr.
Przemysł . . .	18.774	38,4	9.565	47,2	28.339	41,0
Transp. komunik.	230	0,5	7.965	39,3	8.195	11,8
Handel . . .	22.042	45,0	463	2,3	22.506	32,5
Rolnictwo . . .	4.531	9,3	702	3,5	5.233	7,6
Leśnictwo . . .	648	1,3	23	0,1	671	1,0
Budownictwo . . .	1.355	2,8	941	4,7	2.295	3,3
Rzemiosło . . .	390	0,8	1	—	391	0,6
Inne . . .	958	1,9	590	2,9	1.548	2,2
	43.928	100,0	20.250	100,0	69.178	100,0

W kredytach krótkoterminowych w największym stosunku partycypuje handel — 45%, następnie przemysł — 38,4% i rolnictwo — 9,3%. W kredytach średnioterminowych, ze względów zupełnie zrozumiałych, najpoważniejszy udział

ma przemysł — 47,2% oraz transport i komunikacja — 39,3%. Natomiast w ogólnej kwocie kredytów udział poszczególnych grup gospodarczych jest nieco odmienny. Na pierwsze miejsce wysuwa się przemysł, tak samo zresztą jak i w kredytach średnioterminowych, partycypując w 41,0%, drugie miejsce posiada handel — 32,5%, trzecie transport i komunikacja — 11,8% i czwarte rolnictwo — 7,6%. Pozostałe grupy gospodarcze, jak rzemiosło, budownictwo, leśnictwo finansowane są przez banki w rozmiarach bez porównania mniejszych.

Cyfry powyższe wskazują na dość realny podział kredytów biorąc, rzecz naturalna, pod uwagę zarówno wielkość ogólną środków, sto-

jących do dyspozycji, jak i wagę potrzeb. Stosunkowo może w zbyt małym stopniu korzysta z kredytów budownictwo i rolnictwo. Należy przypuszczać, że stosunek procentowy kredytów wykorzystanych przez te nie mniej ważne odcinki gospodarki ulegnie wkrótce znacznej poprawie.

Pozostałaby jeszcze do wyświetlenia kwestia źródeł, z jakich banki czerpały środki na operacje kredytowe.

Tabela podana niżej ilustruje dynamikę kapitałów obcych w bankach, a więc kapitałów typu wkładów oraz kapitałów uzyskanych z Narodowego Banku Polskiego w drodze redyskonta czy też na rachunku otwartym.

(w milionach zł)

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Ultimo m-ca 1945/6	Ś r o d k i			w ł a s n e			Kredyty refinansowe	o/o wzrost do XII, 1945
	a vista	% wzrost do XII, 1945	terminowe	o/o wzrost do XII, 1945	razem środki własne	o/o wzrost do XII, 1945		
XII	5 243	100	201	100	5,444	100	6 140	100
I	6,078	116	217	108	6,295	116	6,825	111
II	7,322	140	201	100	7,523	138	8,303	135
III	9,650	185	202	100	9,892	182	8,980	146
IV	10,474	200	293	146	10,787	198	9,740	159
V	12,320	235	431	214	12 751	234	10,730	175
VI	13,301	254	839	417	14,140	260	12,476	203
VII	16,555	323	1,666	829	18,622	342	13 330	217
VIII	21,143	403	2,314	1,151	23,462	431	15 664	255
IX	22,696	433	2,983	1,484	25,679	471	17,725	289
X	23,075	440	3,784	1,878	26,849	493	21,543	351
XI	21,074	402	4,143	2,061	25,217	463	28,661	467

Z tabeli powyższej widzimy, że tempo przyrostu środków własnych banków i tempo przyrostu kapitałów uzyskanych z emisji Narodowego Banku Polskiego jest niemal że równe.

Środki własne wzrosły w r. 1946 (do ultimo listopada) z kwoty 5.444 miln. do kwoty 25,217 miln. a w stosunku procentowym o 363%, a kapitały uzyskane z emisji wzrosły w tym samym czasie z 6.140 miln. do kwoty 28.661 miln. a w stosunku procentowym o 367%.

Pewien niekorzystny objaw stwierdzamy w miesiącach, października i listopadzie. O ile w poprzednich miesiącach była widoczna wyraźna tendencja większego przyrostu środków własnych, które przewyższały już w cyfrach absolutnych kapitały uzyskane z N. B. P., o ty-

le w ostatnich miesiącach stosunek ten wyraźnie pogorszył się.

Przyczyną tego były pewne ograniczenia kredytowe, na skutek których wkłady pochodne z operacji kredytowych bieżących nie mogły skompensować ubytku wkładów na rachunkach awistowych, a poza tym zupełnie specjalne operacje polegające na przesunięciach kapitałów w bankach. Wpływy stąd pochodzące mają charakter zupełnie przejściowy.

Analizując rozwój awistowych środków własnych banków i kredytów refinansowych musimy stwierdzić, że wzajemny stosunek tych źródeł kredytu nie ma istotnego znaczenia dla gospodarki pieniężnej. Nie jest to takie ważne, czy wzrasta mocniej na skutek akcji kredytowej pieniądź żyrowy, czy też kreowany pie-

niądz bankowy, (abstrahujemy od wzrostu emisji w banknotach). Natomiast bezsprzecznie ważnym zagadnieniem jest, jak kształtują się środki banków o charakterze kapitałów lokacyjnych (por. cz. 1 art.).

Dr. Józef Świdrowski.

MIEDZYNARODOWY SYSTEM PIENIĘŻNY I MIEDZYNARODOWY BANK CENTRALNY

W historii pieniężnej często występowały systemy pieniężne, którym najbardziej odpowiada termin „związane lub zależne”. Ze związanym systemem pieniężnym mamy do czynienia wówczas, gdy pieniądz odczęsnego kraju, czy też odnośnych krajów jest związany z określonym międzynarodowym towarem monetarnym¹⁾ albo też tworzenie pieniądza w kraju odbywa się przy przestrzeganiu wspólnych zasad postępowania, dzięki którym poszczególne systemy pieniężne łączą się w pewną całość. Związanie pieniądza krajowego z międzynarodowym towarem monetarnym zazwyczaj odbywa się w ten sposób, że pojęcie miernika wartości wiąże się wartością określonego międzynarodowego towaru monetarnego.

Istota wiązania pod względem praktycznym polega na tym, że władza pieniężna danego kraju zasadniczo bez ograniczenia kupuje i sprzedaje międzynarodowy towar monetarny po cenie stałej albo po cenie zmiennej, ustalonej przez odpowiednią władzę pieniężną.

Systemy związane mogą mieć charakter systemów pieniężnych międzynarodowych, tj. takich systemów, które są skonstruowane i funkcjonują na podstawie przestrzegania wspólnych „zasad gry” przez naczelne władze pieniężne w poszczególnych państwach, przy tym między nimi istnieje łączność dzięki swobodzie dokonywania zapłat międzypaństwowych lub dzięki sztywnym kursom walutowym. Warunek sztywnych kursów walutowych jest być może mniej istotny dla internacjonalizmu systemu pieniężnego, bardziej istotna jest swoboda dokonywania zapłat międzypaństwowych.

Systemy pieniężne międzynarodowe mogą być manipulowane lub automatyczne. Manipu-

Otóż na tym odcinku w roku 1946 widzimy bardzo dużą poprawę. Kapitały terminowe wynosiły na koniec listopada 1946 r. kwotę 4.143 miln., podczas gdy na początku roku 1946 stanowiły bardzo skromną pozycję 201 miln.

lowane są wtedy, gdy łączność między nimi jest utrzymywana na drodze prowadzenia odpowiednich krajowych polityk pieniężnych. Natomiast gdy krajowy system pieniężny jest tak skonstruowany, że dzięki rygorystycznie ustalonym i przestrzeganim wspólnym zasadom i prawidłom samorzutnie ich internacjonalizm jest utrzymywany a wzajemne przystosowanie samo dokonywa się bez interwencji pieniężnej, mamy do czynienia z systemami automatycznymi.

Jeśli mówimy o międzynarodowych systemach pieniężnych, nie należy przypuszczać, że mamy na myśli określony międzynarodowy system pieniężny, który obejmuje wszystkie państwa świata, chodzi w tym wypadku jedynie o grupę państw na tyle dużą i posiadającą takie znaczenie, że dany „międzynarodowy system pieniężny” odgrywa poważną rolę w stosunkach gospodarczych międzypaństwowych.

Trudno dać charakterystykę międzynarodowych systemów pieniężnych, które istniały w przeszłości. Jeśli w grupie państw, które miały określony typ międzynarodowego systemu pieniężnego, było jedno państwo, które odgrywało poważną, dominującą rolę gospodarczą, wówczas można mówić, że raczej inne państwa przyjęły system pieniężny manipulowany przez państwo przodujące, niż posiadały międzynarodowy system pieniężny. Przykładem jest tzw. waluta złota. Rzeczywiście trudno jest powiedzieć, w jakim stopniu waluta złota była automatycznym międzynarodowym systemem pieniężnym, a w jakim stopniu była ona manipulowana przez państwo czy też państwa, posiadające przodujące znaczenie w świecie. Niewątpliwie polityka pieniężna Anglii wywierała de-

¹⁾ Przez towar monetarny rozumiemy kruszec albo pieniądz kraju przodującego pod względem gospodarczym, służący dla ustalania wartości pieniądza w stosunkach międzypaństwowych. Tak więc towar monetarny jest podstawą ustalania kursów walutowych w sposób mechaniczny.

cydujący wpływ na system waluty złotej do wybuchu pierwszej wojny światowej; dlatego można raczej mówić o systemie pieniężnym funtowym; należy podkreślić, że właśnie dzięki Anglii do roku 1914 waluta złota dosyć sprawnie funkcjonowała. Natomiast w okresie rekonstrukcji waluty złotej po pierwszej wojnie światowej Stany Zjednoczone odgrywały rolę decydującą przy manipulowaniu walutą złotą, tak więc z dosyć dużą ścisłością można traktować walutę złotą po pierwszej wojnie światowej jako walutę dolarową. W historii pieniężnej poza walutą złotą mamy jeszcze inne przykłady międzynarodowego systemu pieniężnego. Można przytoczyć tu system Unii Łacińskiej, względnie międzynarodowy system pieniężny frankowy, międzynarodowy system bloku szterlingowego, dolarowego, w średniowieczu walutę srebrną itp. Nie opisujemy tych międzynarodowych systemów pieniężnych, ponieważ obecnie posiadają one znaczenie historyczne.

W związku z międzynarodowym systemem pieniężnym niejednokrotnie występował problem międzynarodowego banku centralnego. Gdy międzynarodowy system pieniężny nie jest automatyczny, ale manipulowany i gdy w grupie państw, posiadających taki system, jedno państwo pod względem gospodarczym i pieniężnym posiada dominujące znaczenie, bank centralny tego państwa staje się de facto bankiem centralnym międzynarodowym. I tak w swoim czasie Bank Angielski posiadał charakter banku międzynarodowego, później zaś Banki Rezerwy Federalnej, ściślej mówiąc, Bank Rezerwy Federalnej w New Yorku, względnie Urząd Rezerwy Federalnej w Waszyngtonie jako ośrodek dyspozycji.

Niejednokrotnie pojawiła się myśl stworzenia międzynarodowego banku centralnego, który miałby za zadanie oddziaływanie w sposób uzgodniony z poszczególnymi państwami na kształtowanie się stosunków pieniężnych w skali światowej. Pierwsza realizacja tej myśli wystąpiła w postaci Banku Rozrachunków Międzynarodowych w Bazylei. Wiele nadziei wiązano z powstaniem tego banku. Zarówno okres, w jakim bank ten powstał, jako też niezdecydo-

wane, nieokreślone ramy jego działalności spowodowały, że bank ten nie odegrał poważniejszej roli.

Obecnie wchodzimy w ciekawą fazę kształtowania się stosunków pieniężnych świata. Powstały dwa międzynarodowe banki centralne pod nazwą Międzynarodowego Funduszu Walutowego oraz Międzynarodowego Banku Odbudowy i Rozwoju Gospodarczego²⁾.

Międzynarodowy Fundusz Walutowy ma być międzynarodowym bankiem centralnym, do zadań którego należy przede wszystkim stworzenie i utrzymywanie międzynarodowego systemu pieniężnego. System ten ma z jednej strony łączyć poszczególne krajowe systemy pieniężne, z drugiej zaś strony umożliwić istnienie *sui generis* nacjonalizmu pieniężnego, manipulowanie pieniężne prowadzone przez władze pieniężne poszczególnych państw. Trudno jest obecnie powiedzieć, czy i o ile uda się nowa próba stworzenia międzynarodowego systemu pieniężnego i międzynarodowego banku centralnego. Wydaje się, że system ten rozwinie się i obejmie dostateczną ilość państw, aby odgrywać poważną rolę w międzynarodowych stosunkach pieniężnych i w wymianie gospodarczej międzypaństwowej.

Działalność Międzynarodowego Funduszu Walutowego jako banku centralnego nadpaństwowego znajdzie swoje dodatkowe oparcie w działalności Międzynarodowego Banku Odbudowy i Rozwoju Gospodarczego, instytucji, która ma dokonywać międzynarodowych inwestycji w sposób zorganizowany i skoordynowany z interesami poszczególnych państw w taki sposób, by uniknąć zaburzeń gospodarczych. Rozwiązanie problemu międzynarodowego systemu pieniężnego i międzynarodowego banku centralnego dzięki stworzeniu Międzynarodowego Funduszu Walutowego oraz Międzynarodowego Banku Odbudowy i Rozwoju Gospodarczego nie tylko od strony techniczno-pieniężnej, lecz również od strony przepływu kapitału i równoważenia bilansów płatniczych oraz poszczególnych struktur gospodarczych, pozwala przypuszczać, że kwestia zorganizowania i ukształtowania się nowego międzynarodowego systemu pieniężnego weszła na realne tory.

²⁾ Porównaj moją pracę p. t. „Bretton Woods”. Łódź 1946.

PRZEGLĄD USTAWODAWSTWA

W m. listopadzie 1946 r. ogłoszone zostały następujące ważniejsze dekrety i rozporządzenia z zakresu finansowo-gospodarczego.

1. Ustawa z dn. 20 września 1946 r. o planowaniu inwestycji oraz o planie sfinansowania inwestycji na okres od 1 kwietnia do 31 grudnia 1946 r. (Dz. U. R. P. Nr 56, poz. 318). W powyższej ustawie ramowej powiedziane jest, iż w okresie od 1 kwietnia do 31 grudnia 1946 r. inwestycje finansowane lub kontrolowane przez państwo, bądź dokonywane przy pomocy państwa, albo instytucji państwowych bądź też prawa publicznego, udzielanej w postaci kredytów bankowych bądź przydziałów surowców lub materiałów, dokonywane będą według planów ustalonych przez właściwych ministrów w porozumieniu z Prezesem Centralnego Urzędu Planowania i dostosowanych do planu finansowego inwestycji na wzmiankowany okres. W tym celu Rząd został upoważniony do sfinansowania inwestycji, objętych planem do kwoty zł 40,44 miliard. oraz przeznaczenia na cele inwestycyjne przedmiotów uzyskanych z odszkodowań wojennych oraz dostaw zagranicznych o specjalnym charakterze i przeznaczeniu. Skarb Państwa środki finansowe potrzebne na pokrycie powyższego planu ma uzyskać z następujących źródeł: ze sprzedaży mienia niemieckiego oraz z innych dochodów majątkowych Skarbu, z wpływów z Premiovej Pożyczki Odbudowy Kraju oraz innych wewnętrznych operacji kredytowych Skarbu, środków uzyskanych w ramach pomocy zagranicznej, z wpływów z kredytów zagranicznych, o ile te ostatnie nie są przeznaczone na inne cele, z oszczędności budżetowych oraz nadzwyczajnych dochodów Skarbu. Reszta wydatków ma być pokryta z kredytów bankowych średnioterminowych i z własnych środków inwestorów. Do powołanej ustawy dołączone jest zestawienie zbiorcze inwestycji przewidzianych w kwartale II, III i IV-ym 1946 r. w ramach kredytów skarbowych względnie dotyczących oraz kredytów bankowych. Ponadto dołączone jest zestawienie zbiorcze inwestycji objętych Państwowym Planem Inwestycji w tym okresie, które mają być sfinansowane w ramach środków własnych inwestorów.

Prezes C. U. P. został upoważniony do dokonywania na wniosek właściwego ministra zmian w poszczególnych planach inwestycyj-

nych, o ile to nie spowoduje konieczności przesunięcia kredytów. W tym ostatnim bowiem przypadku przesunięcia te mogą być dokonywane jedynie w porozumieniu z Ministrem Skarbu i z właściwymi ministrami, z tym wszakże ograniczeniem, że łączne kwoty przesunąć w ten sposób dokonywanych pomiędzy planami nie przekroczą 10% ogólnej sumy wydatków, preliminowanych w planie sfinansowania inwestycji. Kredyty na pokrycie wydatków przewidzianych w planie mają być uruchamiane na wniosek właściwych ministrów co kwartał przez Ministra Skarbu w porozumieniu z Prezesem C. U. P., natomiast kredyty bankowe średnioterminowe uruchamiane być mają przez bank na podstawie tytułów inwestycyjnych akceptowanych przez Ministra Skarbu. Ważnym postanowieniem jest również, iż kredyty preliminowane w planie sfinansowania inwestycji wygasają po upływie 3-ech miesięcy od końca okresu budżetowego. Kredyty nie wydatkowane faktycznie podlegają zwrotowi. Omawiana ustawa, ponieważ stanowi jedynie petryfikację realizowanych już uchwał Komitetu Ekonomicznego, otrzymała moc obowiązującą wsteczną od 1 kwietnia 1946 r. mimo, iż Dziennik Ustaw, w którym została ogłoszona nosi datę 9 listopada r. b.

2. Rozporządzenie Ministra Skarbu z dn. 23 października 1946 r. wydane w porozumieniu z Ministrem Przemysłu o poborze scalonego podatku dochodowego od sprzedaży benzyny motorowej (Dz. U. R. P. Nr 59, poz. 326). Powyższe rozporządzenie wykonawcze wprowadza pobór scalonego podatku dochodowego od sprzedaży benzyny motorowej zarówno importowanej jak i wyprodukowanej przez zakłady objęte Centralnym Zarządem Przemysłu Paliw Płynnych. Scalony ten podatek obrotowy wynosi 10% podstawy opodatkowania. Podstawę tego opodatkowania stanowi obrót w rozumieniu art. 15 ustęp 2 dekretu z dnia 21 grudnia 1945 r. o podatku obrotowym (Dz. U. R. P. Nr 3, poz. 23), osiągnięty przez Centralę Produktów Naftowych ze sprzedaży benzyny motorowej.

3. Dekret z dnia 31 października 1946 r. o upoważnieniu przedsiębiorstwa Polskie Koleje Państwowe (P. K. P.) do zaciągnięcia kredytu zagranicznego (Dz. U. R. P. Nr 60, poz. 332). Powołane przedsiębiorstwo Polskie

Koleje Państwowe (P. K. P.) zostało upoważnione do zaciągnięcia od firmy Almanns Svenska Elektriska Aktienbolaget „Asea“ w Vesteras kredytu towarowego w taborze i urządzeniach dla elektryfikacji kolejowego węzła warszawskiego do wysokości 65 milionów koron szwedzkich. Ustalenie warunków powyższego kredytu towarowego powierzone zostało Ministrowi Komunikacji oraz Ministrowi Żeglugi i Handlu Zagranicznego. Umowa pożyczkowa ma przewidywać poddanie wszelkich sporów, mogących z niej wynikać rozstrzygnięciu sądu polubownego.

4. Dekret z dnia 13 listopada 1946 r. o Daninie Narodowej na zagospodarowanie Ziem Odzyskanych. (Dz. U. R. P. Nr 61, poz. 341). Dekret wprowadza Daninę Narodową jako jednorazowe powszechne świadczenie majątkowe, przeznaczone wyłącznie na zagospodarowanie Ziem Odzyskanych. Niezależnie od obowiązku uiszczenia daniny przez wszystkich płatników, wymienionych w art. 3 dekretu, przewiduje się również przyjmowanie wpłat dobrowolnych. Nowością jest wprowadzenie jako władz wymiarowych komisji obywatelskich, powoływanych przez odnośne prezydya właściwych Rad Narodowych.

Zużycie środków uzyskanych z Daniny, z uwagi na jej charakter, podlega obowiązkowi ogłaszania w sprawozdaniach okresowych przez Ministra Skarbu.

5. Dekret z dnia 15 listopada 1946 r. o zajęciu majątku państw pozostających z Państwem Polskim w stanie wojny w latach 1939—1945 i majątku osób prawnych oraz obywateli tych państw i o zarządzie przymusowym nad tymi majątkami (Dz. U. R. P. Nr 62, poz. 342).

Na podstawie tego dekretu majątek wymieniony w tytule dekretu podlega, z mocy samego prawa, z dniem wejścia w życie tego dekretu, zajęciu i poddaniu go przymusowemu zarządowi. Od tego momentu majątek powyższy stanowi *res extra commercium*.

Zarząd przymusowy ma być sprawowany przez instytucje, które wyznaczy Minister Skarbu.

Z majątków, objętych zarządem przymusowym Państwo polskie zaspokoi swoje roszczenia, a ponadto zaspokoi roszczenia polskich osób prawnych i obywateli polskich w stosunku do państwa obcego, jego obywateli i osób prawnych, których majątek podlega dekretowi.

6. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 24 października 1946 r. w przedmiocie określenia wielkich i średnich przedsiębiorstw przemysłu włókienniczego (Dz. U. R. P. Nr 62, poz. 343). Mamy tu rozporządzenie wykonawcze do art. 3, ustęp 1, lit. a ustawy z dnia 3 stycznia 1946 r. o przejęciu na własność państwa podstawowych gałęzi gospodarki narodowej (Dz. U. R. P. Nr 3, poz. 17).

Cena numeru zł 40.— Prenumerata kwartalna zł 105.—, półroczna zł 210.—, roczna zł 420.—. Wpłaty przekazami pocztowymi, lub w instytucjach bankowych na rachunek żyrowy „Wiadomości Narodowego Banku Polskiego” w Wydziale Zagranicznym N. B. P. w Warszawie oraz w Urzędach Poczтовых na P. K. O. na konto N. B. P. Nr VII 3122. W treści przekazu pocztowego, bankowego lub na P. K. O. należy podać: „Wiadomości N. B. P.”, prenumerata (kwartalna, półroczna, roczna) oraz nazwisko i adres prenumeratora.

Wydawca: Narodowy Bank Polski.

Redakcja i Administracja: Narodowy Bank Polski, Wydział Ekonomiczny. Warszawa, Fredry 6.